

Çocuktan Ebeveyne Şiddet

Child-to-Parent Violence

 Koçer Karasu¹, Ender Durualp¹

¹Ankara Üniversitesi, Ankara

Öz

Aile içi şiddet çalışmaları daha çok eşler arası şiddet ve ebeveynlerden çocuklara yönelik şiddet konularına odaklanmaktadır. Ancak, nesiller arası şiddetin devamlılığında önemli bir rol oynayan ve ciddi bir toplumsal sorun teşkil eden çocuktan ebeveyne şiddet, aile içi şiddet çalışmalarında ihmal edilmiştir. Bu durumdan hareketle çalışmanın amacı çocuktan ebeveyne şiddetin kavramsallaştırılmasını, kuramsal açıklamalarını, yaygınlığını, ölçüm araçlarını, risk faktörlerini, ebeveynler üzerindeki etkilerini, müdahale programlarını ve Türkiye bağlamında yapılan çalışmaları ele alarak bir farkındalık kazandırmaktır. Çalışma sonucunda çocuktan ebeveyne şiddetin tanımı ve türlerinin kavramsallaştırılmasında farklılıkların bulunduğu, çocuktan ebeveyne şiddetin yaygınlığının ülkeler arasında farklılık göstermekle birlikte genel olarak yaygınlığın yüksek olduğu, bu şiddetin tek bir kuram çerçevesinde yeterli düzeyde açıklanamayacağı, ölçüm araçlarının çoğunun yalnızca ergenlerin bildirimlerine dayandığı ve ebeveyn açısından yeterince yansıtılmadığı görülmüştür. Çocuktan ebeveyne şiddetin ortaya çıkmasında bireysel, ailevi ve sosyal faktörlerin bir arada rol aldığı özellikle aile içi şiddete maruz kalmanın ön plana çıkan bir risk faktörü olduğu ve çocuktan ebeveyne şiddetin ebeveynler üzerindeki fiziksel, ekonomik, duygusal ve sosyal etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Çocuktan ebeveyne şiddet için hazırlanan müdahale programlarının hem ebeveyn hem ergenler için yararlı olduğu ancak bu programların uzun vadeli etkilerinin yeterince araştırılmadığı belirlenmiştir. Son olarak Türkiye’de çocuktan ebeveyne şiddete yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu sonucuna varılmıştır. Çocuktan ebeveyne şiddetin karmaşık yapısı göz önünde bulundurulduğunda, bireysel, ailesel ve sosyal etmenleri bir arada inceleyen çalışmalar ile bu davranışlara yönelik bütüncül önleme ve müdahale programlarının geliştirilmesini önermekteyiz.

Anahtar sözcükler: Çocuktan ebeveyne şiddet, aile içi şiddet, şiddet

ABSTRACT

Research on domestic violence has primarily focused on intimate partner violence and violence from parents toward children. However, child-to-parent violence, which plays a significant role in the continuity of intergenerational violence and constitutes a serious social problem, has been neglected in domestic violence research. Based on this situation, the aim of the present study is to raise awareness by addressing the conceptualization, theoretical explanations, prevalence, measurement tools, risk factors, effects on parents, intervention programs, and studies conducted in the Turkish context regarding child-to-parent violence. The findings indicate that there are differences in the conceptualization of the definition and types of child-to-parent violence, that its prevalence varies across countries but is generally high, and that this form of violence cannot be sufficiently explained within the framework of a single theory. It was also observed that most measurement tools rely solely on adolescents’ self-reports, failing to adequately reflect the parents’ perspective. Moreover, the emergence of child-to-parent violence involves a combination of individual, familial, and social factors, with exposure to domestic violence standing out as a prominent risk factor. The study also revealed that child-to-parent violence has physical, economic, emotional, and social impacts on parents. Intervention programs developed for child-to-parent violence have been found to be beneficial for both parents and adolescents; however, their long-term effects have not been sufficiently investigated. Finally, it was concluded that studies on child-to-parent violence in Türkiye remain limited in number. Considering the complex nature of this issue, we recommend the development of holistic prevention and intervention programs, supported by research that simultaneously examines individual, familial, and social factors.

Keywords: Child-to-parent violence, domestic violence, violence

Giriş

Aile çocuğun gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Hallaç ve Öz 2014). Çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynle kurulan destekleyici, güvene dayalı ve işlevsel ilişkiler hem çocuk hem de ebeveynin psikolojik ve sosyal gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır. Ancak aile içi ilişkiler her zaman sağlıklı bir şekilde gelişmeyebilir. Bazen bu ilişkilerde çatışma, istismar ve şiddet gibi olumsuz davranışlar ön plana çıkabilmektedir (Morelli ve ark. 2022). Literatürde özellikle son yıllarda daha fazla dikkat çeken bu şiddet davranışlarından biri de çocuktan ebeveyne şiddet (ÇEŞ) olgusudur (Rogers ve Ashworth 2024, Dahouri ve ark. 2025). ÇEŞ "ebeveynlere veya onların yerini alan kişilere yönelik bilinçli, tekrarlanan fiziksel, psikolojik veya ekonomik şiddet davranışları" anlamına gelmektedir (Pereira ve ark. 2017). Bu şiddet türünün yaygınlığı kesin olarak bilinmemekle birlikte çocuktan ebeveyne fiziksel şiddetin yaygınlığı %5 ile %21, psikolojik şiddetin ise %33 ile %93 arasında değiştiği bildirilmiştir (Simmons ve ark. 2018). 25.000 katılımcının verilerinin içeren sistematik derleme ve meta-analiz çalışmasında her iki ebeveyne yönelik toplam şiddet yaygınlığı %34,8 olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada fiziksel şiddet yaygınlığı %10,0, psikolojik şiddet yaygınlığı ise %82,6 olduğu belirlenmiştir (Dahouri ve ark. 2025). ÇEŞ konusunda en fazla çalışmanın yürütüldüğü ülkelerin başında gelen İspanya'da psikolojik şiddet %14,2, fiziksel şiddet ise %3,2 olduğu tespit edilmiştir (Calvete ve ark. 2013a). Bu oranlar ÇEŞ'in önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu ortaya koymaktadır.

Nesiller arası şiddet döngüsünün devam etmesine katkıda bulunan ÇEŞ yalnızca bireysel faktörlerin sonucunda ortaya çıkan bir davranış örüntüsü değildir. Aynı zamanda, ailevi ve sosyal faktörlerle de ilişkilendirilen çok boyutlu bir ilişkisel olgudur (Hong ve ark. 2012). Aile içi şiddet çalışmaları çoğunlukla eşler arası şiddet ya da ebeveynlerden çocuklara yönelik şiddet üzerinde yoğunlaşmıştır (İbiloğlu 2012, Güleç ve ark. 2012). Buna karşılık, çocukların ebeveynlerine yönelik fiziksel, duygusal, sözlü veya ekonomik şiddet içeren davranışlar literatürde sınırlı sayıda ele alınmıştır (Junco-Guerrero ve ark. 2025). Ayrıca çocuklar ve ergenler çoğunlukla şiddetin mağduru olarak değerlendirilirken, bu kez ebeveynlerin mağdur, çocukların ise fail konumunda olduğu bir ilişki dinamiğiyle karşılaşılması, geleneksel şiddet algılarını sorgulamakta ve bu şiddet türünün incelenmesini önemli hale getirmektedir. Özellikle Türkiye'de bu konuya yönelik bilimsel çalışmaların oldukça sınırlı olması hem akademik bilgi üretimi açısından önemli bir boşluk yaratmakta hem de uzmanların önleme ve müdahale programlarının içeriğini oluşturabilmelerini zorlaştırmaktadır (Yalçın 2023). Dolayısıyla söz konusu çalışma uygulayıcılara yön gösterecek bilgiler sağlamanın yanı sıra araştırmacılara bu alandaki çalışmalara yönelik farkındalık kazandırılacağı öngörülmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, toplum sağlığı açısından önemli bir sorun olan ÇEŞ'i çok yönlü biçimde ele almaktır. Bu doğrultuda, ÇEŞ'in tanımına ve türlerine, kuramsal açıdan yorumlanmasına, yaygınlığına, ölçüm araçlarına, risk faktörlerine, ebeveynler üzerindeki etkilerine, müdahale programlarına, Türkiye bağlamında yapılan çalışmalara, genel değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

ÇEŞ'in Kavramsallaştırılması ve Türleri

ÇEŞ, özellikle son on yılda ön plana çıkan sosyal, sağlık, eğitim ve adli alanlarda birçok araştırmacının ilgisini çeken önemli bir toplumsal olgudur (Rogers ve Ashworth 2024). Bu olgu farklı araştırmacılar tarafından bu zamana kadar literatürde "ergenden ebeveyne şiddet", "ergenden ebeveyne saldırganlık", "çocuktan ebeveyne istismar", "çocuktan ebeveyne şiddet", "ebeveyn istismarı" ve "ebeveyn şiddeti" gibi farklı isimlerle belirtilmektedir (Simmons ve ark. 2018). İlk olarak Harbin ve Madden (1979) tarafından "Battered Parent Syndrome (Darp Edilmiş/Hırpalanmış Ebeveyn Sendromu)" olarak ifade edilen ÇEŞ, ebeveynlere yönelik tehlikeli fiziksel saldırıları veya sözlü ya da sözlü olmayan tehditleri ifade etmek için kullanılmıştır. Holt (2013) ÇEŞ'i ebeveynler üzerinde güç uygulamak ve kontrol sağlamak amacıyla sözlü, ekonomik, fiziksel veya duygusal yolları kullanan bir davranış örüntüsü olarak tanımlamıştır.

ÇEŞ ile ilgili ortak ve net bir tanım geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Nitekim ilgili araştırmacılar, sekiz klinisyen ve farklı kurumlardan üç akademisyenin katkılarıyla, ÇEŞ'in ne olduğunu açık bir şekilde ortaya koymak ve bu olguyla ilgilenen tüm paydaşlar arasında bir fikir birliği sağlamak amacıyla bir tanım önermişlerdir. Buna göre, "ÇEŞ, ebeveynlere veya onların yerini alan kişilere yönelik bilinçli,

tekrarlayıcı fiziksel, psikolojik (sözlü ya da sözsüz) ya da ekonomik şiddet davranışları” olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma ek olarak uzmanlar, bazı durumlarda bazı davranışların bu tanımın içeriğine uygun olmadığını ve ÇEŞ haricinde tutulması gerektiğini de belirtmektedirler. ÇEŞ kapsamına alınmayan durumlar arasında, bilinç düzeyinin azalması sırasında ortaya çıkan tek seferlik şiddet davranışları (zehirlenmeler, yoksunluk sendromları, deliryum durumları veya halüsinasyonlar) ile ruhsal bozukluklardan kaynaklanan saldırılar (otizm ve ağır zihinsel yetersizlik) bulunmaktadır. Ayrıca geçmişte şiddet öyküsü bulunmayan ebeveyn cinayetleri de ÇEŞ kapsamına dahil edilmemektedir. Söz konusu durumlar tek seferlik, kontrol dışı veya psikolojik bir durumun sonucu olduğundan ÇEŞ kriterlerini sağlamamaktadır. Çünkü ÇEŞ, tekrarlayıcı, kasıtlı ve ebeveyn üzerinde güç veya kontrol kurma amacı taşımaktadır (Pereira ve ark. 2017).

ÇEŞ farklı biçimlerde ortaya çıkabilen ilişkisel bir olgudur. Bunlar; sözlü şiddet, duygusal şiddet, fiziksel şiddet ve ekonomik şiddettir. Sözlü şiddet; ebeveyne bağırma, hakaret içeren ifadeler kullanma ve ebeveynlik becerilerini küçümseme gibi davranışlarla ebeveynin otoritesini zedeleyebilir. Duygusal şiddet ise ebeveyni korkutma, görmezden gelme, manipüle etme ve tehdit etme gibi unsurlar içererek ebeveynin ruh sağlığını olumsuz etkileyebilir. Fiziksel şiddet; vurma, itme, tükürme ve ebeveyne nesneler fırlatma gibi eylemleri kapsayarak ebeveynin fiziksel güvenliğini tehdit ederken, ekonomik şiddet ise ebeveynin maddi kaynaklarını hedef alarak eşyaları kırma, para çalma veya mali yükümlülükler oluşturma gibi davranışları içerebilir. Ebeveynler bahsi geçen şiddet türlerinin birine ya da birkaçına maruz kalabilmektedirler. Bu durum, ebeveynleri hem bireysel hem de sosyal açıdan olumsuz etkilemektedir (Holt 2013).

ÇEŞ’e Yönelik Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde birkaç kuram çerçevesinde ÇEŞ olgusu incelenecektir. Ayrıca her bir kuramın bu olguya yönelik açıklamaları ilgili çalışmalarla desteklenecektir. Ele alınan kuramsal açıklamaların genel olarak ÇEŞ olgusunun tek bir faktörle açıklamasına karşı direnç göstermesi, bu olgunun karmaşık ve dinamik yapısını göstermektedir. Bu karmaşıklık ve şimdiye kadar belirlenen çok sayıda risk faktörü göz önünde bulundurulduğunda, ÇEŞ’in ortaya çıkış sürecinin tüm yönleriyle anlaşılabilmesi için tek bir kuramdan ziyade farklı kuramsal yaklaşımlarla birlikte ele alınması gerekmektedir (Holt 2013).

Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

Albert Bandura tarafından ortaya konulan ve geliştirilen sosyal bilişsel öğrenme kuramı, öğrenme sürecinde çevresel ve bilişsel faktörlerin etkisini vurgulamaktadır. Bu kuram, öğrenmenin yalnızca bireysel deneyimlerle gerçekleşmediğini, aynı zamanda başkalarının tutumlarını, davranışlarını ve duygusal tepkilerini gözlemleyerek ve model alarak da gerçekleşebileceğini öne sürmektedir. Ayrıca söz konusu kuram, gözlemsel öğrenme sürecinde bireyin pasif bir alıcı olmadığı aksine aktif bir katılımcı olduğunu belirtmektedir. Bu gözlemsel öğrenme sürecinde, bireyin gözlemlediği modeli taklit edebilmesi için bazı bilişsel bileşenlerin aktif olma zorunluğu bulunmaktadır. Aksi takdirde öğrenme süreci gerçekleşmemektedir (Bandura 1969, Bandura 1986).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, ebeveyne yönelik şiddetin büyük ölçüde öğrenilmiş bir davranış olduğu görülmektedir. Söz konusu şiddet davranışları sergileyen çocuklar, sürekli olarak saldırganlığın para ve eşya gibi fiziksel, değerli hissetme ve güçlü olma gibi duygusal açıdan ödüllendirildiğini ya da en azından cezalandırılmadığını gördüğünde, saldırganlığın hem kabul edilebilir hem de etkili olduğunu öğrenebilirler (Holt 2013). Birçok çalışma ebeveynlerinden fiziksel veya psikolojik şiddet gören çocukların, ebeveynlerine yönelik şiddet gösterme olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Ibabe ve Bentler 2016, Gallego ve ark. 2019). Aile içinde saldırganlık ve güç kullanımı gözlemlendiğinde, çocuklar bunu sosyal ilişkilerde geçerli bir strateji olarak içselleştirebilirler. Eğer ebeveyn, çocuğa yönelik baskıcı ve cezalandırıcı bir tutum sergiliyorsa çocukta ebeveynine karşı güç göstererek karşılık verebilir (Bandura 1986, Seijo ve ark. 2020). Dolayısıyla ebeveyn tutumları, çocukların saldırgan davranışları öğrenmesinde önemli bir rol oynar. Nitekim Kulakci-Altıntaş ve Ayaz-Alkaya (2019) çalışması, otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik tutumunun ergenlerde genel şiddet eğilimini artırdığını bulmuştur. Otoriter ebeveynler, çocuklarını sert disiplinle kontrol etmeye çalışırken, çocuklar da güç ilişkilerinde baskı ve şiddetin bir araç olduğunu öğrenebilirler. Öte yandan, aşırı koruyucu ebeveynler,

çocuklarının problem çözme ve öfke kontrol becerilerini geliştirmelerine fırsat tanımayarak, çocukların ebeveynlerine yönelik saldırgan davranışlarını engelleyemeyebilirler. Ayrıca çocukların ebeveynlerinin davranışlarını nasıl yorumladığı da ebeveynlerine yönelik şiddet davranışlarının ortaya çıkışında önemli bir etkindir. Cano-Lozano ve arkadaşları (2020) tarafından yürütülen çalışmada, düşmanca atfı başka bir ifadeyle çocuğun ebeveyninin davranışlarını bilinçli olarak zarar verici olarak algılaması ÇEŞ ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu bulgudan hareketle sosyal öğrenme sürecinde çocuk, ebeveynlerinden gördüğü eleştirel tutumları ve reddedilmeyi saldırganlığa bir gerekçe olarak kullanabilir. Dolayısıyla çocuk ebeveynini bir düşman olarak algılayarak şiddet göstermeye daha yatkın hale gelebilir.

Bağlanma Kuramı

Bağlanma Kuramı büyük ölçüde John Bowlby ve Mary Ainsworth'un çalışmalarına dayanmaktadır (Cassidy ve Shaver 2016). Bowlby (1958), "The Nature of the Child's Tie to His Mother (Çocuğun Annesine Bağlılığının Doğası)" adlı çalışmada, çocuğun bakım verenine bağlanmasının biyolojik ve evrimsel yönüne dikkat çekmiştir. Başka bir deyişle bağlanmanın, bir türün hayatta kalmasını sağlayan doğuştan gelen bir mekanizma olduğu ifade edilmiştir. Sonrasında Bağlanma ve Kayıp (Bowlby 1969, Bowlby 1980) başlıklı üç ciltlik eserinde, bağlanmanın nasıl oluştuğunu ve sürdürüldüğüne yer vermekle birlikte duygular, biliş, sosyalleşme gibi alanlara nasıl etki ettiğini açıklamaktadır. Bowlby bağlanmayı insanlar arasında kalıcı psikolojik bağlılık olarak ifade eder (Bowlby 1969). Doğum anından itibaren, duyarlı ve güvenilir bir bakım verenin varlığı hem bağlanma hem de sağlıklı gelişim için belirleyici bir role sahiptir. Aksi bir durumda yani bebeğin erken dönemde bakım verenine bağlanma geliştirememesi durumunda, gelişim sürecinde psikolojik sorunların ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (Bowlby 1969, Bowlby 1980). Özellikle bebek, stres veya tehlike anlarında annesinin fiziksel ve psikolojik varlığına ihtiyaç duyduğu için emme, sarılma ve ağlama gibi davranışlar ortaya koyarak iletişime geçmeye çalışmaktadır. Bu iletişime geçme çabası sürecinde davranışlarını bakım verenin duyarlılığına göre düzenlemektedir (Bowlby 1958, Bowlby 1969). Bu düzenleme sürecinde kendisine ve başkalarına yönelik geliştirdiği içsel çalışma modelini oluşturur. Bu model onun gelecekteki ilişkilerine yönelik inançlarını, beklentilerini, duygularını ve davranışlarını şekillendirmede belirleyici rol oynamaktadır (Bowlby 1969).

Bağlanma kuramı çerçevesinde ÇEŞ incelendiğinde, ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanma örüntüleri bu şiddet üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan ihmal, istismar, duygusal yoksunluk veya tutarlı olmayan ebeveynlik tutumları çocukta güvensiz bağlanma örüntülerinin oluşmasına zemin hazırlar (Navas-Martínez ve Cano-Lozano 2023). Bu doğrultuda, Nowakowski-Sims ve Rowe (2017) tarafından adli örnekleme yapılan bir çalışmada, çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin çocuk-anne bağlanmasını zayıflattığı ve bu bağlanma problemlerinin çocukların ebeveynlerine yönelik şiddet göstermesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada, özellikle aile içi çatışmaların ve ebeveynler arası şiddete tanıklık etmenin, çocukların annelerine yönelik güven düzeylerini düşürdüğü ve bağlanma sürecini olumsuz etkilediği ortaya konmuştur. Başka bir çalışmada, çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerle ÇEŞ arasındaki ilişkide bağlanma örüntülerinin aracı rolü incelenmiş ve kaygılı ile dağınık bağlanma örüntülerinin bu ilişkide aracı rol oynadığı bulunmuştur. Başka bir deyişle, çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimler kaygılı ve dağınık bağlanma stillerinin ortaya çıkma ihtimalini artırmakta ve bu bağlanma örüntüleri ÇEŞ davranışlarının görülme riskini arttırmaktadır (Navas-Martínez ve Cano-Lozano 2023). Bu bulgulardan hareketle, çocuğun ebeveyne yönelik şiddetinin yalnızca dışsallaştırılmış davranışsal bir sorun olarak değil aynı zamanda bağlanma temelli bir sorun olarak da değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir.

Biyoeolojik Kuram

Bronfenbrenner tarafından 1970'li yıllarda tanıtılan biyoeolojik kuram, çocuğun gelişimini yalnızca yakın çevresiyle açıklayan geleneksel kuramların yetersizliğine dikkat çekmekte ve çocuğun gelişiminin dinamik bir süreç içerisinde şekillendiğini öne sürmektedir (Bronfenbrenner 1979). Söz konusu kuram, başlangıçta çocuğun gelişimini iç içe geçmiş, en içten en dışa doğru sırasıyla mikro, mezo, ekzo ve makro sistem çerçevesinde ele almış, daha sonra kronosistemin eklenmesiyle son şeklini almıştır. Bu çok katmanlı kuramın en içteki sistemi olan mikrosistem, çocuğun doğrudan içinde bulunduğu aile, okul ve akran grupları gibi yakın çevreyi ifade ederken mezosistem, kendinden önceki sistemde yer alan aile-okul, aile-akran,

arasında gerçekleşen etkileşimi ifade eder. Bir diğer sistem olan ekzosistem ise çocuğun doğrudan içinde yer almadığı yerel yönetimler ve kitle iletişim araçları gibi, ancak dolaylı olarak mikrosistemdeki birimler üzerinden çocuğun etkilendiği sistemdir. Makrosistem toplumsal normlar, toplumda ön plana çıkan değerler ve baskın kültürel özellikler gibi unsurların çocuğun gelişimini nasıl etkilediğine odaklanır. Kurama sonradan eklenen ve en dış sistem olan kronosistem ise bireyin yaşamındaki kritik olayları ve zaman içindeki değişimleri kapsayarak, gelişimin dinamik ve tarihsel bağlam içinde şekillendiğini vurgulamaktadır (Bronfenbrenner 1994).

Tüm bu bilgiler ışığında biyoekolojik kuram, çocuğun gelişimini çevresel sistemlerin etkileşimleri bağlamında ele alarak ÇEŞ'in çok boyutlu doğasını açıklamaya önemli bir imkân sağlamaktadır. ÇEŞ'in yalnızca bireysel faktörlerden kaynaklanmadığını aynı zamanda aile, okul, sosyal çevre ve kültürel bağlam gibi ekosistemler arası etkileşimlerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Nitekim yakın zamanda yapılan sistematik derleme çalışmalarında aile içi şiddete maruz kalma, ebeveynlik stilleri, çocuk istismarı, aile içi stres ve iletişim problemleri, madde bağımlılığı, akademik sorunlar, psikolojik faktörler ve sosyoekonomik zorluklar gibi etkenlerin ÇEŞ için kritik risk faktörleri olduğu belirtilmiştir (Rogers ve Ashworth 2024, Junco-Guerrero ve ark. 2025). Hong ve arkadaşları (2012) tarafından ortaya konulan kapsamlı bir derleme çalışmasında, ÇEŞ olgusunu biyoekolojik kuram bağlamında ele alarak farklı ekolojik sistemlerin ÇEŞ üzerindeki katkısı incelenmiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçlarına göre mikrosistem düzeyinde çocuk istismarı, aile içi şiddet ve ebeveynlik davranışları; mezosistem düzeyinde akran etkisi, ekzosistem düzeyinde medya etkisi; makrosistem düzeyinde toplumsal cinsiyet rolleri ve kronosistem düzeyinde aile yapısındaki değişimler (örneğin, boşanma) ÇEŞ'in ortaya çıkmasında önemli yordayıcı değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, biyoekolojik kuramın ÇEŞ'i açıklamada bütüncül bir çerçeve sunduğunu ve farklı ekolojik sistemlerin çocukların ebeveyne yönelik şiddet içeren davranışlar sergilemesine katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Kuramların farklı biçimlerde ÇEŞ'i açıklamaları en az iki nedenden dolayı önemlidir. İlk olarak söz konusu açıklamalar, uzmanlara ve politika yapıcılara önleme ve müdahale uygulamaları sürecinde rehberlik eder. İkincisi, bu kuramsal açıklamalar bilimsel çalışma bulgularına dayalı olsalar da toplumsal düzeyde dolaşan ve halk arasında kabul gören "sağduyuya dayalı" anlayışlardan farklıdır. Örneğin "Ebeveynler, çocuklarının her davranışından sorumludur." gibi bir inanış, sağduyuya dayalı bir anlayıştır. "Bir çocuk, şiddet eğilimliyse bu kesinlikle kötü bir aileden gelir." düşüncesi de sağduyuya dayalı bir yargıdır. Ancak bu sağduyuya dayalı anlayışlar ve yargılar, kuramsal açıklamalardan etkilenebilir. Bu etkide şiddet olaylarında kimin suçlanacağı ve sorumluluk alacağı konusundaki algıları değiştirebilir. Yani, ebeveyne veya çocuğa yüklenen suç ya da sorumluluk, insanların şiddet olaylarına verdikleri tepkiyi şekillendirir. Bu etkilerin farkında olunması, olguya daha doğru ve adil yaklaşımlar geliştirilmesi açısından önemlidir (Holt 2013).

Çocuktan Ebeveyne Şiddetin Yaygınlığı

ÇEŞ'in dünya genelinde farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda farklı oranlarda olduğu görülmektedir. Simmons ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan derleme çalışmasında, toplum örnekleminde fiziksel ÇEŞ için %5 ile %21, psikolojik ÇEŞ için ise %33 ile %93 arasında değişen yaygınlık oranları tespit edilmiştir. Bu geniş yaygınlık aralığı ÇEŞ'in kavramsallaştırılması, adlandırılması, ölçme araçlarındaki farklı ölçütlerin kullanılması ve örnekleme yöntemlerindeki çeşitliliğin yanı sıra kültürel faktörler ve ebeveyn bildirimlerinden kaynaklanabileceği ifade edilmiştir (Simmons ve ark. 2018, Creutz ve ark. 2024).

Çalışmalar ülkeler bağlamında ele alındığında, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada ergenlerin son bir yıl içinde ebeveynlerine veya diğer aile üyelerine en az bir kez fiziksel şiddet uygulama oranı %11.4 olarak tespit edilmiştir (Elliott ve ark. 2011). Kanada'da ergenlerin annelerine yönelik fiziksel ve sözlü şiddet davranışlarının son 6 aydaki yaygınlığı incelenmiş ve ergenlerin %51'i annelerine yönelik sözlü şiddet uyguladığını, %13'ü ise fiziksel şiddet sergilediğini bildirmiştir (Pagani ve ark. 2003). Yine aynı ülkede yürütülen çalışmada, ergenlerin %64'ünün annelerine yönelik sözlü şiddet uyguladığı, %13.8'nin ise fiziksel şiddet sergilediği belirlenmiştir (Pagani ve ark. 2004).

Güney Amerika'da, Jiménez-García ve arkadaşları (2022) tarafından Şili'de yapılan bir çalışmada, ergenlerin annelerine yönelik sergilediği psikolojik, fiziksel, ekonomik ve kontrol-hâkimiyet şiddetinin yaygınlığı

sırasıyla %26.8, %3, %12.9 ve %24.4 olarak bildirilmiştir. Babalar için ise bu oranlar sırasıyla %26.6, %4.9, %11.1 ve %20.3'tür. Başka bir Güney Amerika ülkesi olan Ekvador'da yaygınlık oranlarının detaylı bir şekilde el alındığı çalışmada, kızların annelerine yönelik psikolojik, fiziksel, ekonomik ve kontrol-hâkimiyet şiddet oranları sırasıyla %25.2, %1.8, %16.9 ve %34 olarak belirlenmiştir. Babalarına yönelik oranlar ise sırasıyla %20, %2, %15.1 ve %35.5'tir. Erkeklerin annelerine yönelik şiddet oranları sırasıyla %19.6, %2.3, %17.5 ve %31.8 iken, babalarına yönelik oranlar sırasıyla %20, %2, %17 ve %30.5 olarak tespit edilmiştir (Burgos-Benavides ve ark. 2024a). Sadece Latin Amerika ülkelerinde yürütülmüş 15 çalışmanın sistematik derlemesi ve meta-analizine göre, babaların en az bir kez psikolojik şiddete maruz kalma oranı %72, annelerin ise %88'dir. Fiziksel şiddete maruz kalma oranı babalarda %8, annelerde %6 olarak belirlenmiştir. Tekrarlayan psikolojik şiddete maruz kalma oranı babalarda %23, annelerde %25'tir. Fiziksel şiddete maruz kalma oranı ise babalarda %6, annelerde %5'tir (Burgos-Benavides ve ark. 2024b).

Orta Avrupa ülkesi olan Almanya'da, gerçekleştirilen çalışmada, son bir yıl içindeki sözlü şiddet oranı %45, fiziksel şiddet oranı ise %6 olarak tespit edilmiştir (Beckmann ve ark. 2021). Güney Avrupa ülkesi olan İspanya, ÇEŞ konusunda en fazla çalışmanın yürütüldüğü ülkelerden biridir. Bu ülkedeki ÇEŞ'in yaygınlık oranları incelendiğinde, psikolojik şiddetin %14,2, fiziksel şiddetin ise %3,2 olduğu görülmektedir (Calvete ve ark. 2013a). Aynı ülkede yapılan bir diğer toplum örnekleme çalışmasında, ciddi fiziksel şiddet oranı %5, hafif fiziksel şiddet oranı %11 ve psikolojik şiddet oranı %88 olarak rapor edilmiştir (Ibabe ve Bentler 2016). Ayrıca, Ibabe ve Jaureguizar'ın (2011) gerçekleştirdiği çalışmada, şiddete maruz kalan anneler için psikolojik, duygusal ve fiziksel istismar oranları sırasıyla %26, %52 ve %21 olarak belirlenirken; şiddete maruz kalan babalar için ise bu oranlar sırasıyla %16, %40 ve %21 olarak tespit edilmiştir. Bir diğer Avrupa ülkesi olan İtalya'da toplum örnekleminde gerçekleştirilen ve son bir yıl içinde ebeveynlere yönelik şiddet davranışlarını inceleyen çalışmada, annelere yönelik en az bir kez gerçekleşen psikolojik, fiziksel, finansal ve kontrol/hâkimiyet temelli şiddet oranları sırasıyla %64,90, %14,00, %33,50 ve %88,50 olarak belirlenmiştir. Babalara yönelik en az bir kez gerçekleşen psikolojik, fiziksel, finansal ve kontrol/hâkimiyet temelli şiddet oranları ise sırasıyla %57,80, %10,09, %29,40 ve %84,20 olarak tespit edilmiştir. Anneler için tekrarlayan psikolojik, fiziksel, finansal ve kontrol/hâkimiyet temelli şiddet oranları sırasıyla %29,30, %4,70, %11,30 ve %65,00'tir. Babalara yönelik tekrarlayan psikolojik, fiziksel, finansal ve kontrol/hâkimiyet temelli şiddet oranları ise %22,70, %3,50, %10,30 ve %61,10 olarak bildirilmiştir (Navas-Martínez ve ark. 2025). Türkiye'de, toplum örnekleminde gerçekleştirilen ve ebeveynlere yönelik şiddet davranışlarını inceleyen çalışmada, annelere yönelik en az bir kez gerçekleşen psikolojik, fiziksel ve ekonomik şiddet oranları sırasıyla %36,50, %6,20 ve %10'dur. Anneler için toplam şiddet oranı ise %38,10 olarak belirlenmiştir. Babalara yönelik en az bir kez gerçekleşen psikolojik, fiziksel ve ekonomik şiddet oranları sırasıyla %26,50, %4,50 ve %8'dir. Babalar için toplam şiddet oranı ise %29 olarak tespit edilmiştir (Yalçın 2023). Bu veriler, adli veya klinik bir örneklemden değil, toplum örnekleminde elde edilmiş olması bakımından önemli bir saha yansıması sunmaktadır. Ancak ÇEŞ davranışları standartize edilmiş, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış bir ölçme aracı yerine, araştırmacı tarafından hazırlanmış 'Ebeveyne Yönelik Şiddet Davranışları Görüşme Formu' ile toplanmıştır. Bu durum, verilerin ölçme duyarlılığı ve farklı çalışmalarla karşılaştırılabilirliği açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır.

ÇEŞ için Risk Faktörleri

Ebeveyne yönelik şiddet davranışları bireysel, ailevi ve sosyal faktörlerin dinamik etkileşimiyle ortaya çıkan karmaşık ilişkisel bir olgudur. Çalışmalar, söz konusu davranışların çeşitli risk faktörleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Arias-Rivera ve ark. 2022, Rogers ve Ashworth 2024, Dahouri ve ark. 2025).

Bireysel Risk Faktörleri

ÇEŞ, bireysel bazı özelliklerle ilişkilidir ve bu özellikler arasında; cinsiyet, yaş, dürtüsellik, ruhsal bozukluklar ve madde kullanımı yer almaktadır (Rogers ve Ashworth 2024).

Cinsiyet

Çeşitli disiplinlerde yapılan çalışmalarda, genel olarak kadınların erkeklere kıyasla şiddet davranışlarını

sergileme düzeyinin daha düşük olduğu belirtilmektedir (Ahonen 2019). Ancak ÇEŞ davranışı cinsiyet açısından şiddet davranışının türüne veya bağlamına göre değişkenlik göstermektedir. Toplum örnekleminde gerçekleştirilen bazı çalışmalar, ebeveyne yönelik şiddetin cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğini ortaya koymaktadır (Pagani ve ark. 2003, Pagani ve ark. 2004, Pagani ve ark. 2009, Ronzón-Tirado ve ark. 2025). Benzer şekilde, yine toplum örnekleminde yürütülen bazı çalışmalar, ebeveyne yönelik fiziksel şiddet açısından kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığını, ancak kızların psikolojik şiddeti daha fazla uyguladığını göstermektedir (Ibabe ve ark. 2013a, Ibabe ve Bentler 2016). Öte yandan yine toplum örnekleminde yapılan bir çalışmada, erkeklerin ebeveyne yönelik fiziksel şiddet uygulama oranının daha yüksek olduğu, buna karşılık psikolojik şiddet açısından cinsiyetler arasında bir farklılaşma bulunmadığı belirtilmiştir (Ibabe ve ark. 2013b). Toplum örnekleminde yapılan yakın tarihli bir çalışmada ise, kızların anneye yönelik şiddet davranışlarının erkeklere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, ancak babaya yönelik şiddet davranışlarında cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir (Espuig ve ark. 2025).

Klinik örnekleme yapılan çalışmalar ise ebeveyne yönelik fiziksel şiddetin daha çok erkek çocuklar tarafından uygulandığını, psikolojik şiddetin ise daha çok kız çocuklar tarafından uygulandığını göstermektedir (Nock ve Kazdin 2002, Ghanizadeh ve Jafari 2010). Klinik örnekleme yapılan başka bir çalışmada erkek çocukların ÇEŞ oranı, kız çocuklara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Sasaki ve ark. 2025).

Adli örneklemlere dayalı çalışmalarda, ebeveyne yönelik şiddet faillerinin büyük ölçüde erkeklerden oluştuğu belirlenmiştir (Kennedy ve ark. 2010, Condry ve Miles 2014). Ancak Cuervo (2025) tarafından adli örnekleme yürütülen çalışmada ebeveyne yönelik şiddet işleyen gençler arasında kızların oranı, erkeklerin oranından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Tüm bu bilgilerden hareketle ÇEŞ davranışlarının cinsiyetle olan ilişkisini ele alırken, hem çalışmada yer verilen örneklemin türü hem de şiddetin türü göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca cinsiyetler arasındaki farklılaşma, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde gelişen sosyal beklentilerin yanı sıra (Lawson 2012) biyolojik farklılıklara dayandırılarak da açıklanmaktadır (Repple ve ark. 2018).

Yaş

Çocukluk döneminde gözlemlenen birçok düşünce ve davranış, çoğu zaman gelişimsel sürecin doğal bir parçası olarak değerlendirilir. Bu değerlendirme süreci yapılırken çocuğun hem kronolojik yaşı hem de gelişimsel düzeyi dikkate alınmaktadır. Bunun nedeni yaştan, kümülatif bir şekilde becerilerin ortaya çıktığı gelişim süreci üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda ÇEŞ davranışlarının düzeyi de yaşa bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Psikolojik ve endokrinolojik gelişimin hızlı olduğu ergenlik döneminde bu davranışların düzeyi, en üst seviye çıkmaktadır. ÇEŞ'in özellikle orta ergenlik döneminde (14-17 yaş) en yüksek seviyeye ulaştığı ve yaş ilerledikçe kademeli olarak azaldığı çalışmalarda ortaya konmuştur (Dahouri ve ark. 2025). Bu bulgu, farklı örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir. Hem toplum örnekleminde (Ibabe ve Bentler 2016, Espuig ve ark. 2025), hem adli örnekleme (Condry ve Miles 2014) hem de klinik örnekleme (Fawzi ve ark. 2013) yürütülen çalışmalar bu yaş aralığında ÇEŞ'in artış gösterdiğini doğrulamaktadır. Ayrıca Ulman ve Straus (2003) çalışmasında, okul öncesi dönem (3-5 yaş) aralığındaki çocukların ebeveynlerine yönelik şiddet oranlarının en yüksek seviyede olduğu belirtilmiş, ancak bu davranışların gelişimsel sürecin bir parçası olduğu ve ergenlik dönemindeki şiddetten farklı bir doğaya sahip olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte bu yaş grubunda fiziksel zarar verme olasılığının düşük olduğu belirtilmiştir. Ancak, bu tür davranışların göz ardı edilmemesi gerektiği, çünkü erken yaşta öğrenilen şiddet eğilimlerinin ergenlik ve yetişkinlikte daha ciddi şiddet davranışlarına dönüşebileceği vurgulanmaktadır (Ulman ve Straus 2003).

Dürtüsellik

Dürtüsellik, "içsel ya da dışsal uyaranlara karşı hızlı ve plansız tepkiler verme ve bu tepkilerin bireyin kendisi ya da başkaları üzerindeki olumsuz sonuçlarını dikkate almama eğilimi" olarak tanımlanmaktadır (Hamilton ve ark. 2015). Bununla birlikte dürtüsellik, tek boyutlu bir yapı olmaktan ziyade düşünmeden hareket etme, sebat eksikliği, heyecan arayışı ve aciliyet olmak üzere dört farklı bileşenin olduğu vurgulanmıştır. Aciliyet

bileşeni negatif ve pozitif aciliyet olmak üzere iki alt boyuta ayrılmaktadır. Negatif aciliyet, bireyin yaşadığı olumsuz duygular sırasında düşünmeden ve kontrolsüz biçimde davranma eğilimini; pozitif aciliyet ise bireyin yaşadığı olumlu duygular sırasında benzer şekilde davranma eğilimini ifade etmektedir (Rochat ve ark. 2018). Bu bilgilerden hareketle, dürtüsellik bireyin duygularını düzenlemekte güçlük yaşamasına ve davranışlarını işlevsel bir biçimde sergileyememesine zemin hazırlamaktadır. Bu durumlar, bireyin kişilerarası ilişkilerinde çatışma yaşama riskini artırmaktadır. Nitekim literatürde, dürtüsellik eşler arası şiddetle (Pispira ve ark. 2024) ve ergenlerin ortaya koyduğu şiddet davranışlarıyla (Zhang ve ark. 2024) ilişkili olduğu birçok çalışmada görülmektedir. Benzer şekilde, dürtüsellik ergenden ebeveyne yönelen şiddetle de ilişkisi olduğu da belirlenmiştir (Calvete ve ark. 2011).

Cano-Lozano ve arkadaşları (2024a) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 14-19 yaş aralığında hem adli hem de toplum örneklemini içeren üç farklı grup, dürtüsellik düzeyler açısından karşılaştırılmıştır. Bu gruplar; ebeveyne yönelik şiddet davranışı sergileyip adli sürece yansıyan ergenler, şiddet davranışı gösterdiği hâlde adli makamlara bildirilmemiş ergenler ve hiç şiddet göstermeyen ergenler olarak gruplandırılmıştır. Dürtüsellik düzeyi açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Adli sürece yansıyan ÇEŞ grubundaki ergenlerin dürtüsellik düzeyleri, hem adli sürece yansımayan ÇEŞ grubuna hem ÇEŞ göstermeyen gruba göre anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde, adliyeğe yansımayan ÇEŞ grubunun da ÇEŞ göstermeyen gruba göre daha yüksek dürtüsellik sergilediği görülmüştür.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda, dürtüsellik şiddet davranışlarına yatkınlık oluşturduğu söylenebilir. Bu bağlamda, çocukların ebeveynlerine yönelik dürtüsel tepkiler sergilemek yerine, duruma uygun ve kontrol edilebilir davranışlar sergilemeleri, hem mevcut ilişkilerinin daha sağlıklı ve nitelikli olmasına katkı sağlamakta hem de bu ilişkilerin sürdürülebilirliğini mümkün kılmaktadır.

Ruhsal Bozukluklar

Ruhsal Bozukluklar, bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını belirgin biçimde olumsuz etkilemekle birlikte; sosyal, mesleki ya da diğer önemli yaşam alanlarında işlevselliği de olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir (Kring ve Johnson 2022). Bu hastalıklar, bireyin başta aile olmak üzere yakın ilişkilerinde zorlanmalara ve çatışmalara zemin hazırlayabilmektedir. Nitekim, Oram ve arkadaşları (2014) tarafından gerçekleştirilen sistematik bir derleme çalışmasında depresyon, yaygın anksiyete bozukluğu ve panik bozukluğu tanısı almış bireylerin, cinsiyet fark etmeksizin, eşine fiziksel şiddet uygulama riskinin yüksek olduğu bulunmuştur. Aile içi şiddet dinamiklerinde ruhsal bozuklukların rolü, yalnızca eşler arası şiddet ilişkisiyle sınırlı değildir. Yani sıra ebeveynlerin ruh sağlığı, çocuklarının hem fiziksel hem de psikolojik gelişimi üzerinde önemli rol almaktadır (Lopes ve ark. 2021). Diğer yandan ruhsal bozukluklardan muzdarip ebeveynlerin, çocukları üzerinde çeşitli olumsuz etkileri gözlemlenmiş ve bu hastalıkların çocuk istismarı ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (O'Donnell 2015). Diğer yanda bu tür hastalıklara sahip olan çocukların, ebeveynlerine yönelik şiddet davranışları sergileme olasılıklarının yüksek olduğu görülmektedir.

Toplum örnekleminde gerçekleştirilen çalışmalarda depresyon belirtilerinin ÇEŞ davranışlarını öngördüğü belirlenmiştir. Dahası bu belirtileri yüksek olan ergenlerin ebeveynlerine yönelik fiziksel şiddet uygulamalarından ziyade onlara yönelik daha fazla bağırma ve hakaret etme gibi sözel şiddet davranışları sergilemektedir (Calvete ve ark. 2011, Calvete ve ark. 2013b). Benzer şekilde toplum örnekleminde Martinez-Ferrer ve arkadaşları (2020) tarafından 11-16 yaş arası 8.115 ergenin katılım gösterdiği çalışmada, ÇEŞ düzeyi düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Yüksek ÇEŞ grubundakiler, düşük ÇEŞ grubundakilere kıyasla daha yüksek psikolojik sıkıntı ve intihar düşünceleri yaşadığını belirtmiştir.

Ayrıca adli örneklemle dayalı çalışmalarda depresyon belirtilerinin ÇEŞ'in önemli bir belirleyicisi olduğu vurgulanmıştır (Cuervo 2023, Cuervo 2025). Kennedy ve arkadaşları (2010) tarafından 10-18 yaş arası adli örneklemle yürütülen çalışmada, ergenlerin ebeveyne yönelik fiziksel şiddet davranışları ile psikolojik özellikleri karşılaştırılmıştır. Çalışmada bu şiddet türü ölçüt alınarak iki gruba ayrılmıştır. Ebeveynine fiziksel saldırıda bulunduğunu belirten ergenler ÇEŞ grubuna, bulunmadığını belirtenler ise ÇEŞ göstermeyen gruba dahil edilmiştir. ÇEŞ grubunda yer alanların intihar girişimleri, psikiyatrik ilaç kullanımı ve psikiyatrik hastaneye yatış oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Kennedy ve ark. 2010). Bu bilgiler ışığında

ruhsal bozukluklar, ergenlerin duygu, düşünce ve davranışlarını düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkileyerek ebeveynine yönelik şiddet davranışlarının ortaya çıkmasına yol açtığı söylenebilir.

Madde Kullanımı

Dünyada önemli bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilen madde kullanımı, yalnızca madde kullanan bireyde ciddi fiziksel ve psikolojik zararlar oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda aile içi etkileşim ve iletişim süreçlerini de olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir (Geniş ve ark. 2022). Nitekim çalışmalarda madde kullanımının, eşler arasındaki şiddet (Belay ve ark. 2025) ve çocuğa yönelik ihmal ve istismar davranışlarının (Raitasalo ve Holmila 2017) gerçekleştirilmesinde önemli rol aldığı ortaya konmuştur. Madde kullanımının yalnızca bireysel sorun olmanın ötesinde, aile içi şiddetin farklı biçimlerine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, madde kullanımının etkileri yalnızca ebeveynin çocuğa ya da eşine yönelik şiddetiyle sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda çocuğun ebeveyne yönelik şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında da benzer bir risk oluşturmaktadır. Nitekim Curtis ve arkadaşları (2025) tarafından yürütülen çalışmada, ebeveynin alkol kullanımı ile madde etkisi altındayken gerçekleşen ÇEŞ arasında anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir.

Bununla birlikte toplum örneklemiyle gerçekleştirilen birçok çalışmada ergenlerin madde kullanımının ÇEŞ'i öngördüğü görülmüştür (Ibabe ve Jaureguizar 2011, Cano-Lozano ve ark. 2020, Beckmann ve ark. 2021). Calvete ve arkadaşlarının (2015a) İspanya'da gerçekleştirdiği boylamsal bir çalışmada, 13-17 yaş aralığında 981 ergen yer almıştır. Çalışmada madde kullanımı ile fiziksel ve psikolojik ÇEŞ arasındaki ilişki zamana bağlı olarak incelenmiştir. Veriler, birinci ölçüm (T1), ikinci ölçüm (T2) ve üçüncü ölçüm (T3) olmak üzere üç farklı zaman noktasında toplanmıştır. Elde edilen bulgular birinci ölçümdeki (T1) madde kullanım düzeyinin ikinci ölçümdeki (T2) psikolojik ÇEŞ'i öngördüğünü, ikinci ölçümdeki (T2) madde kullanım düzeyinin ise üçüncü ölçümdeki (T3) fiziksel ÇEŞ'i öngördüğünü göstermiştir. Buna karşılık ne fiziksel ne de psikolojik ÇEŞ, herhangi bir zaman noktasında madde kullanımını öngörmektedir.

Ayrıca adli örneklem üzerinde yürütülen çalışmada ÇEŞ uygulayan gençlerde, yüksek düzeyde madde kullanımı olduğu görülmüştür (Loinaz ve ark. 2020). Noh-Moo ve arkadaşları (2024) tarafından yapılan çalışmada, alkol kullanımı ile ÇEŞ'in türleri arasındaki ilişki detaylı olarak incelenmiş ve alkol kullanımının annelere yönelik sözel ve ekonomik şiddeti, babalara yönelik ise fiziksel, sözel ve ekonomik şiddeti yordadığı belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında, özellikle ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri de göz önüne alındığında, madde kullanımı; karar verme, planlama, dürtü kontrolü, dikkat, problem çözme ve sosyal davranış gibi üst düzey bilişsel işlevlerde önemli rol oynayan frontal lobun gelişimini olumsuz etkileyerek şiddet davranışlarının ortaya çıkmasına yol açabilir.

Ailesel Risk Faktörleri

Aile yapısı, aile ilişkileri, aile içi şiddete maruz kalma ve ebeveyn tutumları ÇEŞ'in ortaya çıkmasında önemli bir role sahiptir. Bu faktörler, çocuğun ebeveynleriyle kurduğu etkileşim ve iletişim sürecini şekillendirerek şiddet davranışlarının ortaya çıkma riskini artırmaktadır (Simmons ve ark. 2018, Rogers ve Ashworth 2024).

Aile Yapısı

Aile yapısı, çocuk ve ergen gelişiminde önemli rol oynayan faktörlerden biridir. Çalışmalar, tek ebeveynli veya parçalanmış ailelerde yetişen çocukların davranışsal ve duygusal açıdan daha fazla risk altında olduklarını ortaya koymaktadır (Blum ve ark. 2000). Kroese ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan bir sistematik derleme çalışmasında tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların suç davranışlarına karışma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Birçok faktörün dinamik etkileşimiyle ortaya çıkan ÇEŞ davranışları da benzer şekilde aile yapısıyla ilişkilendirilmektedir.

Toplum (Pagani ve ark. 2003, Pagani ve ark. 2004, Pagani ve ark. 2009, Peck ve ark. 2021) ve adli (Kennedy ve ark. 2010, Cuervo 2025) örneklemelerinde gerçekleştirilen çalışmalarda, tek ebeveynli ailelerdeki ÇEŞ oranlarının ebeveynleriyle birlikte yaşayanlara kıyasla daha yüksek olduğunu bildirmektedir. Ancak bu bulgular, tek ebeveynli olmanın doğrudan ÇEŞ'e neden olduğunu göstermemekle birlikte bu tür aile yapılarında, daha sık görülebilecek bazı faktörlerin ÇEŞ riskini artırabileceği öne sürülmektedir. Bu faktörler

arasında özellikle çocuğa yönelik sözlü veya fiziksel cezalandırma, aile içi etkileşim eksikliği, sosyal destek yetersizliği ve ebeveynin madde kullanımı gibi unsurlar yer almaktadır (Pagani ve ark. 2003, Pagani ve ark. 2004). Yanı sıra tek ebeveynlerin çocuklarının antisosyaldavranışlarıyla başa çıkmakta yeterli ailevi, duygusal veya fiziksel desteğe sahip olamayabileceği de vurgulanmaktadır (Stewart ve ark. 2007, Simmons ve ark. 2018).

Aile İçi İlişkiler

Aile üyeleri arasındaki etkileşim ve iletişim niteliği, duygusal bağlılık ve ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişim sürecinde ebeveynlerin olası çatışmaları yönetme becerileri çocukların hem duygusal hem de davranışsal tepkilerini şekillendirmede önemli role sahiptir (Sun ve ark. 2024). Aile içi ilişkilerin çocuklarda görülen problem davranışlarla olan ilişkisini detaylı biçimde ele alındığı çalışmalarda olumsuz aile ilişkileri, düşük denetim ve yüksek düzeyde çatışmanın çocukların saldırgan davranışlar sergilemelerinde önemli risk faktörleri olduğu vurgulanmıştır (Childs ve ark. 2022, Sun ve ark. 2024). Benzer şekilde ÇEŞ davranışları sergileyen çocukların, genellikle sağlıklı ve destekleyici aile ilişkilerinden yoksun olduğu bildirilmiştir (Arias-Rivera ve ark. 2022). Hem toplum örnekleminde (Calvete ve ark. 2015b, Ibabe 2016, Bautista-Aranda ve ark. 2024a) hem de adli örnekleimde (Kennedy ve ark. 2010) yapılan çalışmalarda bu durum görülmüştür.

Benzer şekilde, klinik örnekleimde gerçekleştirilen çalışmalarda da ÇEŞ davranışı sergileyen bireylerin aileleriyle zayıf ilişkilerinin olduğu belirlenmiştir (Nock ve Kazdin 2002). Ibabe ve Bentler (2016) tarafından yapılan çalışmada aile ilişkilerinin kalitesi ile ÇEŞ davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve sağlıklı ve güçlü aile ilişkilerinin ÇEŞ riskini azalttığı, buna karşın zayıf ve çatışmalı aile ilişkilerinin ÇEŞ'in ortaya çıkma olasılığını artırdığı belirlenmiştir.

Aile İçi Şiddete Maruz Kalma

Aile içi şiddete hem doğrudan maruz kalmak hem de dolaylı olarak tanıklık etmek, çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimini olumsuz etkilemektedir (Renner ve Boel-Studt 2017). Aile içi şiddete maruz kalma veya şiddete tanıklık etme, ÇEŞ davranışlarının ortaya çıkmasında önemli bir risk faktörüdür (Simmons ve ark. 2018). Gallego ve arkadaşları (2019) tarafından gerçekleştirilen meta-analiz çalışmasına göre, çocukların ebeveyn şiddetine doğrudan maruz kalmaları ile ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeleri arasında, ÇEŞ'i öngörme açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmamakla birlikte hem fiziksel hem de psikolojik ebeveyn şiddetinin ÇEŞ'i benzer düzeyde öngördüğü belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynleri tarafından şiddete maruz kalan ergenlerin, ebeveynlerinden şiddet görmeyen ergenlere kıyasla ebeveynine yönelik şiddet sergileme olasılığının %71 daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, adli örnekleimde ebeveyn şiddetinin ÇEŞ üzerindeki etkisinin toplum örnekleimine kıyasla nispeten daha yüksek olduğu belirlenmiş, ancak iki grup arasındaki farklılaşmanın anlamlı olmadığı görülmüştür. Aile içi şiddete maruz kalmanın kısa ve uzun vadede ÇEŞ üzerindeki etkilerinin incelendiği bir çalışmada, 10 yaş öncesinde aile içi şiddete maruz kalma ile son bir yıl içinde aile içi şiddete maruz kalmanın ÇEŞ ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Son bir yıl içinde aile içi şiddet deneyimlemenin, 10 yaş öncesinde aile içi şiddete maruz kalmaya kıyasla ÇEŞ'i daha güçlü bir şekilde yordadığı ortaya konmuştur. Yani çocukların yakın zamanda aile içi şiddete maruz kalması, ebeveynlerine yönelik şiddet gösterme olasılıklarını önemli ölçüde artırmaktadır (Cano-Lozano ve ark. 2024b).

Ebeveyn Tutumları

Ebeveyn tutumları, anne veya babaların çocuklarını yetiştirme sürecinde onları kontrol etme ve sosyalleştirme yönündeki nispeten istikrarlı duygusal ve davranışsal yaklaşımlarını ifade eder (Darling ve Steinberg 1993, Zhang ve ark. 2023). Ebeveynlik tutumları ile çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri arasındaki ilişkiye yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Genel olarak, hoşgörülü ve demokratik ebeveynlere sahip çocukların bu gelişim alanlarında daha olumlu sonuçlar gösterdiği; buna karşılık, ihmalkâr ve otoriter ebeveyn tutumlarına maruz kalan ergenlerin ise daha olumsuz gelişim sonuçları sergilediği görülmektedir (Ruiz-Hernandez ve ark. 2018). Dolayısıyla, çocukların gelişimsel çıktılarının yalnızca bireysel özelliklerinden değil, aynı zamanda ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerden de etkilendiği söylenebilir. Bu bağlamda, ebeveynlik tutumları ebeveynine yönelik şiddet davranışlarına zemin hazırlayabilir. Yapılan çalışmada, otoriter ve ihmalkâr ebeveynlik tutumlarının ÇEŞ açısından önemli birer risk faktörü

olduğu görülmektedir. Buna karşın, hoşgörölü ve demokratik ebeveynlik tutumlarının ise ÇEŞ'e karşı koruyucu bir rol üstlendiği belirtilmektedir (Seijo ve ark. 2020). Hoşgörölü ve demokratik ebeveynlik tutumları, duygusal sıcaklık, destekleyici ebeveynlik ve güven temelli bir ilişki sunarak ÇEŞ'i önleyebilmektedir. Öte yandan, otoriter ve ihmalkâr ebeveynlik tutumlarının, ebeveynlerin çocukları üzerinde gereğinden fazla güç kullanması ya da yeterli denetim ve ilgi göstermemesi nedeniyle, çocukların olumsuz baş etme tepkileri geliştirmelerine ve problem davranışlar sergilemelerine yol açabilir (Ibabe ve Bentler 2016).

Sosyal Faktörler

ÇEŞ'in sergilenmesinde bireysel ve ailevi faktörlerin yanı sıra sosyal faktörler de önemli bir rol oynar. Bu faktörler arasında akran ilişkileri, okul ve akademik faktörler ile sosyo-ekonomik koşullar yer almaktadır (Arias-Rivera ve Hidalgo 2020, Junco-Guerrero ve ark. 2025).

Akran İlişkileri

Bireyin gelişim sürecinde sosyal çevreyle kurduğu ilişkiler, psikososyal gelişimin temel yapı taşlarından biridir (Delgado ve ark. 2022). Bu ilişkiler arasında yer alan akran ilişkileri, özellikle ergenlik döneminde bireyin davranışlarının biçimlenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Fan ve Li 2025). Ergenlikte sosyal çevrenin önemli bir parçasını oluşturan akranlar, yalnızca olumlu sosyal davranışların değil, aynı zamanda problemli ve riskli davranışların da öğrenildiği bir ortam sunabilir. Özellikle akran reddi yaşayan ya da antisosyal akran gruplarıyla ilişkisi bulunan ergenlerin, problemli davranışlara yönelme olasılığı artmaktadır (Kornienko ve ark. 2020). Reddedilen ya da sosyal olarak marjinalleştirilen ergenler, kendileri gibi dışlanan bireylerle gruplaşarak okulda veya mahalle ortamında şiddet içeren davranışlar sergileyebilirler. Bu tür şiddet davranışları ise yalnızca okul veya mahalle ortamında sınırlı kalmayıp, bireyin ev içinde ebeveynlere yönelik davranışlarına da yansiyabilir (Vitaro ve ark. 2007). Calvete ve arkadaşları (2011) tarafından 12-17 yaş arası 1427 ergenle gerçekleştirilen çalışmada, ÇEŞ uygulayan ergenlerin, suç işleme geçmişi olan veya problemli davranışlar sergileyen akranlarla daha fazla ilişkide olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte bu tür akranlarla ilişki kurmanın, ÇEŞ'i öngördüğü tespit edilmiştir. Benzer şekilde toplum örnekleminde yürütülen başka bir çalışmada, antisosyal akranlarla etkileşimde bulunmanın ÇEŞ'i öngördüğü belirlenmiştir (Cano-Lozano ve ark. 2020).

Bu ilişki, yalnızca toplum örnekleminde sınırlı kalmayıp daha riskli gruplarda da benzer şekilde gözlenmiştir. Adli örnekleminde yapılan bir çalışmada çete üyeleriyle ve silah sahibi akranlarla ilişki kurmanın ebeveyne yönelik şiddetin riskini artırdığı görülmüştür (Kennedy ve ark. 2010). Cano-Lozano ve arkadaşları (2024a) tarafından yürütülen çalışmada, adli sisteme dâhil olan ve ÇEŞ uygulayan gençlerin, hem adli sisteme dâhil olmayan ve ÇEŞ uygulayan gençlere hem de ÇEŞ uygulamayan gençlere kıyasla, daha fazla antisosyal ve suça meyilli akranlarla ilişki kurduğu görülmüştür. Aynı çalışmada, adli sisteme dahil olmayan ancak ÇEŞ uygulayan gençlerin de ÇEŞ uygulamayan gençlere kıyasla daha fazla antisosyal ve suça meyilli akranlarla ilişki kurduğu ortaya konmuştur.

Tüm bu bilgilerden hareketle bir yandan akranlarla birlikte gerçekleştirilen çete kurma, madde kullanımı, zorbalık gibi faaliyetlere yönelik katılım diğer yandan ebeveynlerin özellikle ergenlik döneminde disiplin stratejilerini sıkılaştırmaları aile içi çatışmaların yoğunlaşmasına yol açabilir. Etkili ve işlevsel çatışma çözme becerilerinin olmadığı durumlarda, ergenler ile ebeveynler arasındaki yoğunlaşan çatışmalar, ergenin saldırgan davranışlar sergileme olasılığını artırabilir (Cottrell ve Monk 2004). Öte yandan Nam ve arkadaşları (2022) tarafından yürütülen çalışmada, çocukluk döneminde istismara maruz kalan ergenlerin ebeveynlerine yönelik şiddet gösterme olasılığı daha yüksek olmakla birlikte, güçlü akran bağlanması bu olumsuz etkinin şiddet içeren davranışlara dönüşmesini önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, olumsuz akran ilişkileri ÇEŞ riskini artırmaktadır. Buna karşılık, sağlıklı akran ilişkileri ebeveyne yönelik şiddetin azalmasına yardımcı olan koruyucu bir sosyal faktör niteliği taşımaktadır.

Okul ve Akademik Güçlükler

Okul, bireyin akademik, sosyal ve duygusal gelişimini şekillendirmede önemli bir role sahiptir (Podiya ve ark. 2025). Ancak okul deneyimi her zaman olumlu ilerlemeyebilir. Özellikle ergenlerin akademik alanda

yaşadığı zorluklar, aile içi çatışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Nitekim Ibabe (2016) tarafından İspanya'da 12-18 yaş aralığında 584 ergenin katılımıyla toplum örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada, akademik başarısızlığın ebeveyne yönelik şiddet davranışlarını yordadığı tespit edilmiştir.

Farklı örneklem gruplarında da okul yaşantısının, ebeveyne yönelik şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu bağlamda adli bir örneklem kapsamında, ebeveynine şiddet uygulayan 14-17 yaş aralığındaki 146 ergenle yürütülen çalışmada, okul ortamına ilişkin belirli özelliklerin dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bulgular, katılımcıların %45.32'sinin sınıfta davranış problemleri sergilediğini, %52.1'inin okula düzenli olarak devam etmediğini ve %62.3'ünün akademik başarılarının düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Rechea ve ark. 2008). Adli ve klinik örneklemelerden oluşan, 56'sı erkek ve 35'i kız olmak üzere toplam 91 gencin katılımıyla yürütülen bir başka çalışmada da, ebeveyne yönelik şiddet uygulayanların büyük çoğunluğunun akademik zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir (Loinaz ve ark. 2020).

Sosyo-ekonomik Faktörler

Şiddet, tüm sosyoekonomik düzeydeki ailelerde görülmekle birlikte özellikle düşük sosyoekonomik ortamlarda daha yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Düşük sosyoekonomik düzey ile aile içi şiddet arasında bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Dabaghi ve ark. 2023). Bununla birlikte, düşük gelirli ailelerde aile içi şiddetin görülme sıklığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Reichel 2017). Dolayısıyla, sosyoekonomik düzeydeki farklılaşma yalnızca maddi yoksunlukla sınırlı kalmamakta aynı zamanda aile içi etkileşim sürecinde şiddet davranışlarına da zemin hazırlamaktadır. Ebeveynlerle yürütülen görüşmelere dayanan çalışmada, düşük sosyoekonomik düzeyin ebeveyne yönelik şiddete katkıda bulunan bir faktör olduğu görülmüştür. Ebeveynler, ekonomik kaynakların yetersizliğinin çocuklarında öfke ve kızgınlık duygularını artırdığını ve bu duygular sonucunda kendilerine yönelik şiddet davranışlarının sergilendiğini ifade etmişlerdir (Cottrell ve Monk 2004). Öte yandan ergenlerle yürütülen toplum örnekleminde dayalı bir çalışmada, ÇEŞ ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır (Calvete ve ark. 2011). Benzer bir bulguya, toplum ve adli örneklemeleri karşılaştırdığı çalışmada da ulaşılmıştır (Cano-Lozano ve ark. 2024a). Bazı nicel çalışmalar, ÇEŞ'in tüm sosyoekonomik düzeylerde görülebildiğini ve bu davranışın sosyoekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğini ortaya koysa da bu bulguların, bağlama özgü dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sunan nitel çalışma bulgularıyla birlikte değerlendirilmesi ÇEŞ davranışlarını daha iyi anlaşılmasına olanak sağlar.

ÇEŞ ile İlgili Müdahale Programları ve Etkililiği

ÇEŞ hem şiddet uygulayan hem de şiddet uygulanan kişi ya da kişiler üzerinde geniş çaplı etkilere sahiptir (Cottrell ve Monk 2004). Dolayısıyla bu olgu üzerine ortaya konulan ve konulacak müdahale programları bireye, aileye ve topluma eğitim, sosyal, sağlık, ekonomik ve psikolojik açıdan geniş çapta faydalar sağlayabilir. Özellikle şiddet davranışın erken aşamada önlenmesi, sadece bireysel açıdan refahın değil aynı zamanda toplumsal refahın artmasına da önemli katkılar sunabilir. Bu bölümde Step-up, Break4Change ve Non-Violet Resistance müdahale programlarına ve bu programların etkililiğine dair yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Step-Up

ÇEŞ davranışları sergileyen 14-17 yaş aralığındaki ergenler ve ailelerine yönelik hazırlanan 21 haftalık bir müdahale programı olan Step-Up adını Stop (dur), Timeout (mola), Evaluate (değerlendir), Prepare (hazırlan), Use skills (becerileri kullan) ve Patience (sabır) ifadelerinin baş harflerinden almaktadır. Programın içeriği dört temel ilkeye dayanmaktadır. Birinci ilke, ergenlerin başkalarına yönelik davranışlarının etkilerini fark etmelerini sağlamanın yanı sıra, bu davranışların yol açtığı zararı onarmalarına destek olmaktır. İkinci ilke hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularını fark etme, bu duyguları ifade etme ve işlevsel bir şekilde kendi kendini sakinleştirme becerilerini içeren duygusal düzenlemeyi öğrenmektir. Üçüncü ilke ise, Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) yaklaşımının kuramsal altyapısını rehber edinmektir. Burada amaç, yaşanan olayın kendisinden çok olayla ilgili oluşan düşünce, inanç, duygu ve davranışların farkındalığıdır. Son ilke ise ebeveynlik becerilerinin gelişimini içermektedir. Bunlar ebeveynlerin güvenli bir planlama oluşturma,

saygılı olmayı öğrenme, daha işlevsel ve etkili bir şekilde iletişim kurmayı ve problem çözme öğrenmesidir (Kuay ve Towl 2021). Gilman ve Walker (2020) tarafından Step-Up programı adli bir örneklem üzerinde yürütülmüş olup programın ergenler üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Müdahale grubu, programa en az bir kez katılmış 115 ergenden, kontrol grubu ise programa hiç katılmamış 1478 ergenden oluşmaktadır. Çalışmada, bu iki grup genel tekrar suç işleme, saldırıya bağlı tekrar suç işleme ve aile içi şiddetle ilgili tekrar suç işleme oranları açısından karşılaştırılmıştır. Programına katılan gençlerin genel tekrar suç işleme oranlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, saldırıya dayalı ve aile içi şiddetle bağlantılı tekrar suç işleme oranlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Ancak, programa katılan gençlerde bu suç türlerinde bir azalma meydana gelmiştir. Araştırmacılar, bazı suç türlerindeki anlamlı bir farklılaşmanın ortaya çıkmamasının nedenlerini programın içeriğindeki bazı unsurların ergenler için yeterince etkili olmaması ve bazı katılımcıların programı tamamlamaması gibi çeşitli faktörlere bağlamaktadır. Ayrıca çalışmada programın uzun vadeli etkilerini daha iyi anlamak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu da vurgulanmaktadır (Gilman ve Walker 2020).

Break4Change

Break4Change 2008 yılında ÇEŞ'e yönelik program eksikliğinin gidermek amacıyla kurulur ve 2009 yılında faaliyetlerine başlar. Bu müdahale programı Birleşik Krallık'ta hem ebeveynler hem de ergenler için ayrı fakat paralel olarak yürütülen 8 haftalık seanslardan oluşmaktadır. Bu programın amaçlarından biri ebeveynlere veya kardeşlere yönelik şiddet, hayvanlara zulüm, kendine zarar verme gibi yıkıcı davranışlar sergileyen çocuklar karşısında ebeveynlerin işlevsel tepki ortaya koymalarına destek olmaktır. Ebeveynlere yönelik hazırlanan seanslar süresince ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumu fark etme, evde meydana gelen şiddetin düzeyini veya sıklığını anlamının yanı sıra bu durumun ebeveyn olarak kendilerini ve çocuklarını nasıl etkilediğini ele alınır. Programının bir diğer amacı, ebeveynlerine yönelik şiddet davranışları gösteren ergenlere duygusal okuryazarlık ve davranışsal strateji becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, ergenlere yönelik hazırlanan seanslar süresince ergenlerin yaratıcılıkları da ön planda tutularak onların daha derin düşünmelerine ve empati geliştirmelerine destek olunur. Özellikle empati geliştirme ebeveynlerini hafife alan veya ebeveynlerini zorlayıcı davranışlarla kontrol ederek kendi isteklerini ön plana çıkaran çocuklarda, davranış değişikliği için önemli bir beceri olarak varsayıldığından program süresince geliştirilmeye çalışılır. Bunun yanı sıra her iki seans grubuna 8 haftalık seans süresince etkileşim ve iletişimde alternatif seçenekleri keşfetme ve evde yaşanan olaylar sırasında öğrendiklerini uygulama desteği sunulmaktadır (Holt 2013, Break4Change 2015). Break4Change programının yapısı ve amaçları ele alındığında, bu müdahalenin ebeveyn ve ergenler üzerindeki etkilerini değerlendiren bilimsel çalışmaların incelenmesi önem arz etmektedir. Munday (2009) tarafından toplum örneklemine yürütülen ve altı anne, bir baba ile iki kız ve beş erkek ergenden oluşan katılımcı grubu kapsayan çalışma sonuçları hem ebeveynler hem de çocuklar için olumlu değişimler tespit edildiğini göstermektedir. Ebeveynler, program sonrasında ebeveynlik becerilerini geliştirmiş, çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurmaya başlamış ve disiplin stratejilerinde daha kararlı hale gelmiştir. Diğer yandan ergenler ise program sonrası empati düzeylerinde artış göstermiş ve duygularını düzenleme becerilerinde ilerleme kaydetmiştir.

Tüm bu bilgilerden hareketle Break4Change programı katılımcılara sosyal ve duygusal açıdan önemli katkılar sağladığı söylenebilir (Munday 2009). İlgili çalışmada katılımcı profilleri ve cinsiyet dağılımı, ÇEŞ literatürüyle uyumludur. Ebeveynlere yönelik şiddetin özellikle anneleri daha fazla etkilediği ve bu durumun bazı annelerin yardım arayışında daha aktif olmalarına yol açar (Rogers ve Ashworth 2024). Ayrıca çalışmada her iki cinsiyette ergenin olması alan yazında vurgulanan hem erkek hem de kız çocuklarının ebeveynlerine yönelik şiddet gösterdiği bulgusuyla uyumludur (Simmons ve ark. 2018, Seijo ve ark. 2020). Ancak örneklem sayısının sınırlı oluşu dikkate alındığında, söz konusu programın etkinliği konusunda daha güçlü ve genellenebilir sonuçlara ulaşabilmek için daha geniş ve çeşitlendirilmiş örneklem üzerinde yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Non-Violet Resistance

2000'li yılların başında Haim Omer tarafından geliştirilen Şiddetsiz Direniş (Non-Violent Resistance, NVR) müdahale programı, ebeveynlerin çocuklarının şiddet davranışlarını yapıcı ve şiddet içermeyen yöntemlerle

ele alma konusunda bilgi ve becerilerini geliştirmelerine destek sunmaktadır. Program saldırgan davranışlara saldırganlıkla cevap vermek yerine, tepkileri geciktirme, ebeveynin fiziksel ve duygusal varlığını artırma ve güvenilir insanlardan sosyal destek alma gibi stratejileri içermektedir. Bu stratejiler yoluyla ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimin niteliğinin gelişmesi hedeflenir. Nitelikli etkileşim hem ebeveynin hem de çocuğun duygusal olarak güvende hissetmesine ve sınırlarının farkında olmasına olanak sağlar. Bu durum etkileşimdeki her iki tarafın düşünce ve davranışlarında değişiklik yaratır. Böylece şiddet davranışında azalma meydana gelmektedir (Omer 2021).

Newman ve arkadaşları (2014), söz konusu müdahale programının etkililiğini incelemek amacıyla İngiltere’de iki farklı ebeveyn grubu üzerinde 12 haftalık bir çalışma yürütmüştür. Çalışmaya, 7’si baba olmak üzere toplam 29 ebeveyn katılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, ebeveynler evdeki şiddetin azaldığını, stres seviyelerinin düştüğünü ve aile içi ilişkilerin iyileştiğini bildirmişlerdir. Ayrıca, ebeveynler tarafından en faydalı bulunan müdahaleler gerilimi azaltma ve koşulsuz sevgi gösterme olmuştur. Bu bulgulardan hareketle, müdahalenin yalnızca çocukların zorluklarını yönetmelerine yardımcı olmakla kalmayıp ailelerin yaşam kalitesini artırmada da etkili olduğunu göstermektedir. Ancak, çalışmada kontrol grubunun bulunmaması ve sonuçların yalnızca ebeveynlerin beyanlarına dayanarak değerlendirilmesi, müdahalenin kesin etkililiğini belirlemeyi zorlaştırmaktadır (Newman ve ark. 2014).

ÇEŞ’i Belirlemek İçin Kullanılan Ölçme Araçları

Ebeveyne yönelik şiddeti belirlemek diğer nicel değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla birkaç ölçüm aracı geliştirilmiştir. Bunların bazıları aşağıda aktarılmıştır.

Ebeveyne Yönelik Saldırganlık Envanteri

Bu ölçme aracı, ebeveyne yönelik fiziksel saldırganlığın doğasını, sıklığını ve şiddetini belirlemek amacıyla geliştirilen 7 maddeden oluşan ve 5’li likert ölçeği ile değerlendirilen bir ölçektir. Maddeler, itme, tekmeleme, ısırma gibi daha hafif saldırgan davranışlardan, bıçak veya silah kullanma gibi daha şiddetli davranışlara kadar uzanan çeşitli saldırganlık biçimlerini içermektedir (Kazdin 1998).

Şiddet Davranışları Anketi

Ebeveyne yönelik şiddeti değerlendirmek amacıyla geliştirilen bu ölçme aracı, sözel şiddet, fiziksel şiddet, sosyal-duygusal şiddet, mala zarar verme ve yaşam tehditleri olmak üzere beş alt boyutta ele alınmış, 22 maddeden oluşmakta ve 7’li likert ölçeği ile derecelendirilmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarının şiddet davranışlarına karşı kullandıkları ödüller/cezalar, duygusal tepkiler, iletişim, dış kontrol ve iç kontrol olmak üzere beş temaya ayrılan 20 stratejiyi içermektedir (Paterson ve ark. 2002).

Çocuktan Anneye Yönelik Şiddet Ölçeği

Bu ölçme aracı, iki ayrı ölçek olarak geliştirilmiştir. Birinci ölçek, ebeveyne yönelik şiddet davranışlarını değerlendiren 24 maddeden oluşan ve 4’lü likert tipi bir ölçektir. İkinci ölçek ise, ebeveyne yönelik şiddetin nedenlerini ölçen 17 maddeden oluşan ve 4’lü likert tipi bir yapıya sahiptir (Edenborough ve ark. 2011).

Ergen Çocuk-Ebeveyn Saldırganlık Ölçeği

Bu ölçme aracı, ergenden ebeveynlerine yönelik saldırganlığı değerlendiren, 24 maddeden oluşan ve 4’lü likert bir yapıya sahiptir. Psikolojik saldırganlık ve fiziksel saldırganlık olmak üzere iki temel alt boyuttan oluşmaktadır. Ayrıca, ebeveynlerin cinsiyeti dikkate alınarak anne ve babaya yönelik psikolojik ve fiziksel saldırganlığı ayrı ayrı ele alarak farklılıkları inceleme imkânı sunmaktadır (Calvete ve ark. 2013a).

Çocuktan Ebeveyne Şiddet Ölçeği (Ergen Formu)

Bu ölçek, ebeveynlere yönelik şiddet davranışlarını değerlendiren, 14 maddeden oluşan ve 4’lü likert ölçeği ile derecelendirilen bir yapıya sahiptir. Psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, ekonomik şiddet ve kontrol/baskı

olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Ayrıca, ebeveynlere yönelik saldırganlığın nedenlerini ölçen 8 maddelik bir bölüm içermektedir. Bu bölümde saldırganlık nedenleri araçsal ve tepkisel olarak iki alt boyutta incelenmiştir (Contreras ve ark. 2019).

Çocuktan Ebeveyne Şiddet Ölçeği (Ebeveyn Formu)

Ebeveynler tarafından doldurulan ve çocuklarından maruz kaldıkları şiddet davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. 14 maddeden oluşmakta ve 4'lü likert ölçeği ile derecelendirilmektedir. Ebeveynlerin yaşadığı şiddet türlerini psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, ekonomik şiddet ve kontrol/baskı olmak üzere dört alt boyutta incelemektedir. Ayrıca, ölçek ebeveynlerin çocuklarından maruz kaldıkları şiddetin nedenlerini değerlendiren 8 maddelik bir bölümü içermektedir. Bu bölümde saldırganlık nedenleri araçsal ve tepkisel olmak üzere iki alt boyutta incelenmiştir (Contreras ve ark. 2020).

Çocuktan Ebeveyne Şiddet Ölçeği

Ergenler tarafından doldurulan ve ebeveyne yönelik şiddeti değerlendirmek amacıyla Türkiye'de geliştirilen bu ölçek, anne ve baba formları bağımsız olarak oluşturulmuş, 14 maddeden oluşan ve 4'lü likert ölçeği ile derecelendirilen bir yapıya sahiptir. Ölçek, psikolojik şiddet, fiziksel şiddet ve ekonomik şiddet olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır (Bişkin 2023).

ÇEŞ'in Ebeveynler Üzerindeki Etkisi

Ebeveynlerin ÇEŞ davranışlarına maruz kalma durumları incelendiğinde, anneler babalara kıyasla daha fazla hedef alınmaktadır (Simmons ve ark. 2018). Bununla birlikte, birkaç çalışmada fiziksel şiddet açısından anneler ve babalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı da belirtilmiştir (Ibabe ve Jaureguizar 2011). Ancak hedef alınan ebeveynin cinsiyetinden bağımsız olarak ÇEŞ, ebeveynlerin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde de olumsuz etkilere sahiptir (Cottrell ve Monk 2004, Arias-Rivera ve ark. 2022). ÇEŞ'e maruz kalan ebeveynler, korku, kaygı, öz suçlama, utanç, gücenme, yas, umutsuzluk ve çaresizlik gibi çeşitli duygusal süreçler deneyimlemektedirler (Holt 2013, Rutter 2021). Aynı zamanda ÇEŞ mağduru ebeveynler genellikle yaşadıkları şiddeti, toplum tarafından yargılanma, ebeveynlik becerilerinin sorgulanması ya da yasal süreçlere maruz kalma korkusundan dolayı bildirmekten kaçınmaktadırlar. Bu durum, onların sadece sosyal destek mekanizmalarından mahrum kalmasına yol açmakla kalmayıp aynı zamanda giderek daha fazla sosyal izolasyona sürüklenmelerine de yol açmaktadır (Cottrell ve Monk 2004, Rutter 2021). Oysaki insan istikrarlı ve güvenli sosyal ilişkilere ihtiyaç duyacak şekilde evrimleşmiştir (Hawkley ve Cacioppo 2010). Bu ihtiyacın karşılanmaması, olumsuz ruhsal bozukluklarla güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiştir (Wang ve ark. 2018).

Her ne kadar ebeveynler şikâyetinde bulunma konusunda çekinseler de bazıları, yaşadıkları şiddeti bildirmektedir. Ancak, şikâyetinde bulunan bazı ebeveynler, hukuki ve sosyal destek sistemlerinin kendilerini yeterince korumadığını, polisin ve sosyal hizmetlerin ÇEŞ'i aile içi bir mesele olarak görerek yeterince müdahale etmediğini belirtmektedir (Cottrell ve Monk 2004, Arias-Rivera ve ark. 2022). Hem yoğun duygusal süreçler hem de yetersiz destek mekanizmaları ebeveynlerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim, yakın zamanda yapılan bir çalışmada, ÇEŞ mağduru ebeveynlerin düşük sosyal destek algısının duygu düzenleme becerilerini ve öz-yeterlik algısını daha da olumsuz etkileyerek depresyon ve anksiyete belirtilerinin şiddetlenmesine neden olduğu belirtilmiştir (Bautista-Aranda ve ark. 2024b). Başka bir çalışmada, ÇEŞ'in ebeveynlerin psikolojik belirtileri üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı etkilerinin olduğu bulunmuştur. ÇEŞ'in ebeveynlerde depresyon, anksiyete, düşmanca tutumlar, obsesif-kompulsif belirtiler ve kişiler arası hassasiyet düzeylerini artırdığı gösterilmiştir. Ayrıca, öz-yeterlilik inancının bu ilişkide kısmi bir aracılık rolü oynadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, ÇEŞ'e maruz kalan ebeveynlerin psikolojik belirtilerindeki artış, yalnızca doğrudan şiddet deneyimiyle değil, aynı zamanda öz-yeterlilik algılarındaki düşüş aracılığıyla da gerçekleşmektedir (Jiménez-Granado ve ark. 2023). Albanese ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan derleme çalışmasında, ebeveyn öz-yeterliliğinin yüksek olmasının daha destekleyici ebeveynlik uygulamalarıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, deneysel bir

çalışmada ebeveynlerin öz-yeterlik algılarının çocuklarının davranışsal problemlerinden etkilendiği bulunmuştur (Glatz ve Buchanan 2023). Bu doğrultuda, ÇEŞ deneyimi ebeveynlerin öz-yeterlik algılarını zayıflatarak, ebeveynlik becerileri üzerinde belirleyici rol oynadığı söylenebilir.

Benzer şekilde, ÇEŞ deneyimleyen ebeveynlerin duygu düzenleme süreçlerinde de önemli güçlükler yaşadığı görülmektedir (Cottrell ve Monk 2004, Rutter 2021). Duygu düzenleme güçlüklerinin ruh sağlığıyla negatif yönde ilişkili olduğu birçok çalışmada ortaya konmuştur (Cludius ve ark. 2020, Lincoln ve ark. 2022). Bautista-Aranda ve arkadaşları (2024b) tarafından gerçekleştirilen çalışmada duygu düzenleme güçlüğüne ÇEŞ ile ebeveynlerin ruh sağlığı arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, ÇEŞ yaşayan ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerinde zorlanmalar yaşadığı ve bu durumun da anksiyete ve depresyon belirtilerinin artmasıyla ilişkili olduğu gösterilmiştir.

ÇEŞ sadece ruh sağlığını olumsuz etkilemekle kalmayıp, ebeveynlerin fiziksel sağlığı üzerinde de önemli bir rol oynar. Ebeveynler baş ağrıları, mide rahatsızlıkları, kas gerginliği ve kronik yorgunluk gibi fiziksel semptomlar bildirmektedir (Rutter 2021). Ayrıca, ÇEŞ aile içi işlevselliği bozmakta, ebeveyn-çocuk ilişkisinde güvensizlik yaratmakta ve ebeveynlerin disiplin rollerini zayıflatmaktadır (Cottrell ve Monk 2004, Arias-Rivera ve ark. 2022).

Türkiye Bağlamında ÇEŞ

ÇEŞ son yıllarda uluslararası literatürde giderek artan bir ilgiyle incelenmesine rağmen Türkiye’de hala yeterince araştırılmamış bir konu olarak dikkat çekmektedir (Simmons 2018, Yalçın 2023). Türkiye’de ÇEŞ olgusunun kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla mevcut literatürde ulaşılabilen tüm çalışmalar ele alınmıştır.

Öztürk ve Derin (2021a), ÇEŞ’in en uç noktası olan ebeveyn cinayetlerini ele aldıkları çalışmalarında, bu tür olayların ortaya çıkışında psikiyatrik faktörlerin, travmatik geçmişin ve nesiller arası şiddet aktarımının kritik rol oynadığını vurgulamışlardır. Aynı araştırmacılar tarafından aynı yıl yürütülen başka bir çalışmada, aşırı hoşgörü, ebeveyn otoritesinin zayıflaması ve dijital bağımlılık gibi faktörlerin ÇEŞ’i tetikleyebileceği belirtilmiştir (Öztürk ve Derin 2021b).

Ayhan ve Öztürk (2021) tarafından yapılan çalışmada, psikolojik açıdan işlevsiz aile yapılarının ÇEŞ’e zemin hazırlayabileceği ortaya konulmuştur. Çalışmada ayrıca Sharenting kavramı, yani ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetini dijital ortamda paylaşma eylemi, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde güç dengelerinin değişmesine neden olarak ÇEŞ’i etkileyen bir faktör olarak ele alınmıştır. Eren ve Kovan (2023) tarafından yapılan ve 2018-2022 yılları arasında Türkiye’de ÇEŞ’in medya haberlerine nasıl yansıdığını inceleyen bir çalışmada, babalara yönelik şiddetin annelere oranla daha yaygın olduğu (%74.1) ve ÇEŞ faillerinin genellikle erkek olduğu (%82.8) belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca, ÇEŞ olaylarının en sık 17 yaş grubunda görüldüğü ve olayların %60.3’ünün silah kullanılarak gerçekleştirildiği rapor edilmiştir.

Yalçın (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulgularına göre, çocuklarından şiddet gören ebeveynlerin, çocuklarından şiddet görmeyen ebeveynlere kıyasla evlatlarına daha fazla fiziksel ve duygusal şiddet uyguladığı ortaya konmuştur. Ayrıca, ebeveyn şiddetine maruz kalan çocukların, maruz kalmayan çocuklara kıyasla çevresindeki eşyalara ve kendisine fiziksel zarar verme, alkol-madde kullanımı, okulda disiplin cezası alma ve şiddet içerikli dijital oyunlar oynama gibi davranışları daha fazla sergilediği görülmüştür. Çalışmaya göre, herhangi bir şiddet türüne maruz kalan ebeveyn oranı %34.1 olarak tespit edilmiştir. ÇEŞ’in alt türlerine bakıldığında ise psikolojik şiddet %32.2, ekonomik şiddet %9.1 ve fiziksel şiddet %5.4 oranında belirlenmiştir. Ayrıca, çocuklarından şiddet gören ebeveynlerin, çocuklarından şiddet görmeyen ebeveynlere göre daha fazla umutsuzluk, depresyon ve sürekli öfke yaşadıkları tespit edilmiştir. ÇEŞ’e maruz kalan anneler daha baskıcı ve otoriter ebeveynlik sergilerken, babalar daha fazla hoşgörülü tutum geliştirme eğiliminde bulunmaktadır.

Bişkin (2023) tarafından geliştirilen ölçek, Türkiye’de ÇEŞ’i ölçmek için geliştirilen ve standartizasyonu yapılan ilk ve tek çalışma olarak öne çıkmaktadır. Bu ölçek, duygusal, fiziksel ve finansal olmak üzere üç alt boyuttan oluşmakta olup, 418 lise öğrencisi üzerinde test edilerek geçerliliği ve güvenilirliği yapılmıştır. Türkiye’deki standartizasyonu yapılan bir diğer ölçme aracı ise bir uyarlama ölçeğidir. Contreras ve ark.

(2019) tarafında İspanya'da geliştirilen Çocuktan Ebeveyn Şiddet ölçeği Doğu (2023) tarafından yüksek lisans tezinde 12-20 yaş arası 295 kişiyle Türk kültürüne uyarlaması yapılmıştır. Ayrıca uyarlanan ölçeğin ismi Ergen Ebeveyne Şiddet Ölçeği olarak değiştirilmiştir.

Bu çalışmalardan yola çıkarak, Türkiye bağlamında ÇEŞ oranının oldukça yüksek olmasına rağmen hem nicel hem de nitel çalışmaların oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'de ÇEŞ'in yeterince görünür kılınmadığını ve akademik alanda derinlemesine ele alınması gereken önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Sonuç

ÇEŞ, alan yazında genellikle fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, duygusal ve ekonomik şiddet boyutlarıyla ele alınmakla birlikte ilk iki boyut en sık incelenen boyutlar olmuştur. Ancak, son dönem çalışmalar bu boyutların yanına ebeveynler üzerinde kontrol ve baskı boyutunu da eklemiştir. Ayrıca, bu şiddet türlerinin kavramsallaştırılması araştırmacılar arasında farklılık göstermektedir (Burgos-Benavides ve ark. 2024a). ÇEŞ'in türleri arasındaki ayrımların netleştirilmesi ve bir grup uzmanın fikir birliğine ulaşması için Delphi yönteminden istifade edilerek bu şiddet davranışlarının tanımı ve boyutları konusunda ortak bir anlayış geliştirilebilir.

ÇEŞ'in karmaşık yapısı nedeniyle, çeşitli kuramsal yaklaşımlar ÇEŞ'in ortaya çıkışına ilişkin farklı açıklamalar sunmakla birlikte, bu olgunun tek bir kuram çerçevesinde tam olarak açıklanamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Farklı kuramlardan hareketle modellerin geliştirilmesi önerilmektedir. ÇEŞ'in yaygınlığına dair yapılan çalışmalar, farklı ülkelerde ve farklı yöntemlerle elde edilen oranların kayda değer derecede yüksek olduğunu ve önemli ölçüde değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Kullanılan ölçüm araçları, tanım kriterleri ve örneklemin özellikleri, yaygınlık oranlarını etkileyen temel faktörler arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaygınlık çalışmalarında kullanılan tanım ve ölçüm araçları standartlaştırılmalı. Böylece ülkeler arası yaygınlık karşılaştırmaları daha sağlıklı yapılabilir.

Ölçüm araçları arasında kavramsal farklılıklar bulunmaktadır. ÇEŞ'in fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet boyutlarını içeren ölçekler olduğu gibi, bazı ölçekler yalnızca belirli şiddet türlerini ele almaktadır. Ölçeklerin çoğu, gençlerin öz bildirimlerine dayanmaktadır ve ebeveynlerin algılarını içeren değerlendirmeler oldukça sınırlıdır. Ebeveynlerin bakış açısına dayalı ölçeklerin sayısının artırılması önerilmektedir.

ÇEŞ'in ortaya çıkmasında bireysel, ailevi ve sosyal faktörler bir arada etkili olmaktadır. Bu faktörlerin karşılıklı olarak birbirini besleyen dinamik bir yapıya sahip olduğu ve tek bir risk faktörünün ÇEŞ'i tek başına açıklamakta yetersiz kalabileceği sonucuna varılmıştır. Bundan dolayı bireysel, ailevi ve sosyal faktörlerin birlikte ele alındığı çalışmaların yapılması benimsenmeli.

ÇEŞ'e maruz kalan ebeveynler, çocuklarıyla ilişkilerinde önemli ölçüde güçlük yaşamalarının yanı sıra fiziksel, ekonomik, duygusal ve sosyal açıdan da etkilenmektedir. Ayrıca, ebeveynler yalnızca çocuklarının şiddetine maruz kalmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda, toplum tarafından da sorumlu tutulmaları nedeniyle sürekli bir yeniden mağduriyet süreci yaşamaktadırlar. Akrabalar, arkadaşlar ve hatta profesyonellerin ebeveynleri destekleyici olmayan tutumu, onların destek arayışından faydalanamamasına ve yalnızlaşmalarına zemin hazırlamaktadır. ÇEŞ mağduru ebeveynlerin tekrar bir mağduriyet yaşamalarının ve sosyal izolasyonlarını önüne geçmek toplumsal farkındalık çalışmaları ve ebeveynleri suçlamayan, destekleyici bir yaklaşımla hareket eden profesyonel hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda televizyon, radyo, sosyal medya ve dijital platformlarda, ÇEŞ'in ne olduğu, neden önemli olduğu ve ebeveynlerin yaşadıkları zorluklara dair kısa ve etkileyici kamu spotları hazırlanabilir. Ayrıca okullarda liselerde öğrenciler, öğretmenler ve velilere yönelik seminerler yürütülebilir. Üniversitelerde ise psikoloji, çocuk gelişimi ve sosyal hizmet gibi bölümlerde düzenlenecek "ÇEŞ Farkındalık Günü" gibi etkinliklerle genç uzman adayları bilgilendirilebilir. Ayrıca, aile sağlığı merkezleri ve hastanelerde özellikle de Çocuk-Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları birimlerinde ÇEŞ'e yönelik afişler ve broşürler sayesinde hem ebeveynler hem de sağlık profesyonelleri için bilgi akışı sağlanabilir.

ÇEŞ'e yönelik müdahale programları genellikle ebeveyn odaklı, ergen odaklı veya aile temelli yaklaşımlar üzerine inşa edilmiştir. Bununla birlikte, ebeveyn ve ergenin birlikte katıldığı programların bireysel

programlardan daha etkili olduğu görülmektedir. Güvenlik planlaması, duygu düzenleme becerileri, çatışma çözme stratejileri ve ebeveyn desteği gibi unsurlar, etkili müdahalelerde ortak olarak yer almıştır. Ayrıca, mevcut müdahale programlarının büyük çoğunluğu sınırlı örneklemeler üzerinde test edilmiş olup, genellikle kısa vadeli değerlendirmelerle ele alındığı ve uzun vadeli etkilerine yönelik çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ÇEŞ'e yönelik müdahale programlarının uzun vadeli etkilerine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Türkiye'de ÇEŞ yönelik çalışmaların sınırlı olduğu ve mevcut çalışmaların metodolojik çeşitlilik açısından yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, bu çalışmalarda elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'de ÇEŞ'in yaygınlık oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda farklı örneklem gruplarını kapsayan ve hem nicel hem de nitel hem de karma yöntemlerin kullanıldığı yeni çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Ahonen L (2019) *Violence and Mental Illness: An Overview*. Cham, Springer.
- Albanese AM, Russo GR, Geller PA (2019) The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child Care Health Dev*, 45:333-363.
- Arias-Rivera S, Hidalgo V (2020) Theoretical framework and explanatory factors for child-to-parent violence A scoping review. *Anales De Psicología*, 36:220-231.
- Arias-Rivera S, Lorence B, Hidalgo V (2022) Parenting skills, family functioning and social support in situations of child-to-parent violence: A scoping review of the literature. *J Fam Violence*, 37:1147-1160.
- Ayhan H, Öztürk E (2021) Aile psikopatolojisi, çocukta ebeveyne şiddet ve postmodern bir trend olarak sharenting. *Türkiye Klinikleri Psikoloji-Özel Konular*, 6:40-66.
- Bandura A (1969) Social-learning theory of identificatory processes. In *Handbook of Socialization Theory and Research* (Ed DA Goslin):213-262. Chicago IL, Rand McNally Co.
- Bandura A (1986) *Social Foundations of Thought and Action*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall.
- Bautista-Aranda N, Contreras L, Cano-Lozano MC (2024a) Lagged effect of parental warmth on child-to-parent violence through moral disengagement strategies. *Children (Basel)*, 11:585.
- Bautista-Aranda N, Contreras L, Cano-Lozano MC (2024b) Child-to-parent violence and parental psychological disorders: Serial multiple mediation of social support, self-efficacy, and emotional dysregulation. *Vict Offenders*, 20:470-489.
- Beckmann L, Bergmann MC, Fischer F, Möble T (2021) Risk and protective factors of child-to-parent violence: A comparison between physical and verbal aggression. *J Interpers Violence*, 36:NP1309-NP1334.
- Belay AS, Yilak G, Kassie A, Abza LF, Emrie AA, Ayele M et al. (2025) Intimate partner violence among women of reproductive age during the COVID-19 pandemic in Ethiopia: a systematic review and meta-analysis. *BMJ Public Health*, 3:e001161.
- Bişkin SÖ (2023) Development of Child to Parent Violence Scale (CPV-S): investigating psychometric properties in Turkish adolescents. *Research on Education and Psychology*, 7:478-493.
- Blum RW, Beuhring T, Shew ML, Bearinger LH, Sieving RE, Resnick MD (2000) The effects of race/ethnicity, income, and family structure on adolescent risk behaviors. *Am J Public Health*, 90:1879-1884.
- Bowlby J (1958) The nature of the child's tie to his mother. *Int J Psychoanal*, 39:350-73.
- Bowlby J (1969) *Attachment and Loss*. New York, Basic Books.
- Bowlby J (1980) *Attachment and Loss*, 3rd ed. New York, Basic Books.
- Break4Change (2015) *Break4Change Programme Toolkit: For Professionals Working with Families Where Young People are Violent/Abusive Towards their Parents/Carers*. Brighton, Break4Change.
- Bronfenbrenner U (1979) *The Ecology of Human Development: Experiments By Nature and Design*. Harvard, Harvard University Press.
- Bronfenbrenner U (1994) Ecological models of human development. In *International Encyclopedia of Education 2nd ed. Vol 3* (Eds TN Postlethwaite, T Husen):1643-1647. Oxford, UK, Elsevier.
- Burgos-Benavides L, Cano-Lozano MC, Ramírez A, Contreras L, Rodríguez-Díaz FJ (2024b) To what extent is child-to-parent violence known in Latin America? A systematic review and meta-analysis. *Revista Iberoamericana de Psicología y Salud*, 15:80-95.
- Burgos-Benavides L, Cano-Lozano MC, Ramírez A, León SP, Medina-Maldonado V, Rodríguez-Díaz FJ (2024a) Assessment of adolescents in child-to-parent violence: invariance, prevalence, and reasons. *Children (Basel)*, 11:845.
- Calvete E, Gámez-Guadix M, Orue I, González-Díez Z, de Arroyabe EL, Sampedro R et al. (2013a) Brief report: The Adolescent Child-to-Parent Aggression Questionnaire: An examination of aggressions against parents in Spanish adolescents. *J Adolesc*, 36:1077-1081.

- Calvete E, Orue I, Gámez-Guadix M (2013b) Child-to-parent violence: Emotional and behavioral predictors. *J Interpers Violence*, 28:755-772.
- Calvete E, Orue I, Gámez-Guadix M (2015a) Reciprocal longitudinal associations between substance use and child-to-parent violence in adolescents. *J Adolesc*, 44:124-133.
- Calvete E, Orue I, Gamez-Guadix M, Bushman BJ (2015b) Predictors of child-to-parent aggression: A 3-year longitudinal study. *Dev Psychol*, 51:663-676.
- Calvete E, Orue I, Sampedro R (2011) Child to parent violence in adolescence: Environmental and individual characteristics. *Infanc Aprendiz*, 34:349-363.
- Cano-Lozano MC, León SP, Contreras L (2024a) An examination of differences in detected versus undetected child-to-parent violence in spanish justice and community youth samples. *Crim Justice Behav*, 51:896-918.
- Cano-Lozano MC, Navas-Martínez MJ, Contreras L (2024b) Lagged and simultaneous effects of exposure to violence at home on child-to-parent violence: gender differences. *Front Psychiatry*, 15:1441871.
- Cano-Lozano MC, Rodríguez-Díaz FJ, León SP, Contreras L (2020) Analyzing the relationship between child-to-parent violence and perceived parental warmth. *Front Psychol*, 11:590097.
- Cassidy J, Shaver PR (2016) *Handbook of Attachment*, 3rd ed. New York, Guilford Press.
- Childs KK, Brady CM, Cameron AL, Kaukinen C (2022) The role of family structure and family processes on adolescent problem behavior. *Deviant Behav*, 43:1-16.
- Cludius B, Mennin D, Ehring T (2020) Emotion regulation as a transdiagnostic process. *Emotion*, 20:37-42.
- Condry R, Miles C (2014) Adolescent to parent violence: Framing and mapping a hidden problem. *Criminol Crim Justice*, 14:257-275.
- Contreras L, Bustos-Navarrete C, Cano-Lozano MC (2019) Child-to-parent violence questionnaire (CPV-Q): Validation among Spanish adolescents. *Int J Clin Health Psychol*, 19:67-74.
- Contreras L, León SP, Cano-Lozano MC (2020) Assessing child-to-parent violence with the Child-to-Parent Violence Questionnaire, Parents' version (CPV-QP): Factor structure, prevalence, and reasons. *Front Psychol*, 11:604956.
- Cottrell B, Monk P (2004) Adolescent to parent abuse: a qualitative overview of common themes. *J Fam Issues*, 25:1072-1095.
- Creutz O, Bolz T, Baumann M (2024) Child-to-parent violence-the blind spot in research on family violence? A systematic review. *Prax Kinderpsychol Kinderpsychiatr*, 73:200-218.
- Cuervo K (2023) A deeper understanding of child to parent violence (CPV): Personal traits, family context, and parenting. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 67:1079-1105.
- Cuervo K (2025) Risk factor profile in child to parent violence (CPV): a gender analysis. *Crim Justice Behav*, 52:628-645.
- Curtis A, Skvarc D, Brittain N, Miller PG, Mayshak R, Harries T (2025) Parent substance use and child-to-parent violence: A brief report. *Drug Alcohol Rev*, 44:1151-1156.
- Dabaghi N, Amini-Rarani M, Nosratabadi M (2023) Investigating the relationship between socioeconomic status and domestic violence against women in Isfahan, Iran in 2021: A cross-sectional study. *Health Sci Rep*, 6:e1277.
- Dahouri A, Mirghafourvand M, Zahedi H, Maghalian M, Hosseinzadeh M (2025) Prevalence of child to parent violence and its determinants: a systematic review and meta-analysis. *BMC Public Health*, 25:1426.
- Darling N, Steinberg L (1993) Parenting style as context: An integrative model. *Psychol Bull*, 113:487-496.
- Delgado E, Serna C, Martínez I, Cruise E (2022) Parental attachment and peer relationships in adolescence: A systematic review. *Int J Environ Res Public Health*, 19:1064.
- Doğu N (2021) Ergenden ebeveyne şiddet ölçeği'nin ve ergen-ebeveyn çatışmalarında sosyal bilgi işleme anketi'nin türk kültürüne uyarlanması (Yüksek lisans tezi). Karabük, Karabük Üniversitesi.
- Edenborough MD, Wilkes LM, Jackson D, Mannix J (2011) Development and validation of the Child-to-Mother Violence Scale. *Nurse Res*, 18:63-76.
- Elliott GC, Cunningham SM, Colangelo M, Gelles RJ (2011) Perceived mattering to the family and physical violence within the family by adolescents. *J Fam Issues*, 32:1007-1029.
- Eren B, Kovan Ö (2023) Reflection of adolescent-to-parent violence in media news in Turkey. *Journal of Awareness*, 8:135-149.
- Espuig A, Lacomba-Trejo L, González-Sala F (2025) Child-to-parent violence among adolescents: a preliminary analysis of its association with sociodemographic variables, dating violence and antisocial traits. *Children (Basel)*, 12:243.
- Fan W, Li M (2025) Personal identity development in chinese early adolescents: predictions from parenting style and peer relationships. *Child Dev*, 96:1165-1176.
- Fawzi MH, Fawzi MM, Fouad AA (2013) Parent abuse by adolescents with first-episode psychosis in Egypt. *J Adolesc Health*, 53:730-735.
- Gallego R, Novo M, Fariña F, Arce R (2019) Child-to-parent violence and parent-to-child violence: A meta-analytic review. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 11:51-59.

- Geniş B, Sahin F, Gürhan N (2022) Alkol/madde kullanım bozukluklarında şiddet ve intiharın nörobiyolojik temelleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14:264-275.
- Ghanizadeh A, Jafari P (2010) Risk factors of abuse of parents by their ADHD children. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 19:75-81.
- Gilman AB, Walker SC (2020) Evaluating the effects of an adolescent family violence intervention program on recidivism among court-involved youth. *J Fam Violence*, 35:95-106.
- Glatz T, Buchanan CM (2023) Exploring how adolescent boys' and girls' internalizing and externalizing behaviors impact parental self-efficacy: A vignette study. *Fam Relat*, 72:347-360.
- Güleç H, Topaloğlu M, Ünsal D, Altıntaş M (2012) Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4:112-137.
- Hallaç S, Öz F (2014) Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6:142-153.
- Hamilton KR, Mitchell MR, Wing VC, Balodis IM, Bickel WK, Fillmore M et al. (2015) Choice impulsivity: Definitions, measurement issues, and clinical implications. *Personal Disord*, 6:182-198.
- Harbin HT, Madden DJ (1979) Battered parents: a new syndrome. *Am J Psychiatry*, 136:1288-1291.
- Hawkley LC, Cacioppo JT (2010) Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Ann Behav Med*, 40:218-227.
- Holt A (2013) *Adolescent-to-Parent Abuse: Current Understandings in Research*. Bristol, Policy Press.
- Hong JS, Kral MJ, Espelage DL, Allen-Meares P (2012) The social ecology of adolescent-initiated parent abuse: A review of the literature. *Child Psychiatry Hum Dev*, 43:431-454.
- Ibabe I (2016) Academic failure and child-to-parent violence: Family protective factors. *Front Psychol*, 7:1538.
- Ibabe I, Bentler PM (2016) The contribution of family relationships to child-to-parent violence. *J Fam Violence*, 31:259-269.
- Ibabe I, Jaureguizar J (2011) To what extent is child-to-parent violence bi-directional?. *Anales de Psicología*, 27:265-277.
- Ibabe I, Jaureguizar J, Bentler PM (2013a) Protective factors for adolescent violence against authority. *Span J Psychol*, 16:E76.
- Ibabe I, Jaureguizar J, Bentler PM (2013b) Risk factors for child-to-parent violence. *J Fam Violence*, 28:523-534.
- İbiloğlu AO (2012) Aile içi şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4:204-222.
- Jiménez-García P, Pérez B, Contreras L, Cano-Lozano MC (2022) Analysing child-to-parent violence in Chilean adolescents: Prevalence and reasons. *Curr Psychol*, 41:6314-6325.
- Jiménez-Granado A, Fernández-González L, del Hoyo-Bilbao J, Calvete E (2023) Psychological symptoms in parents who experience child-to-parent violence: the role of self-efficacy beliefs. *Healthcare (Basel)*, 11:2894.
- Junco-Guerrero M, Fernández-Baena FJ, Cantón-Cortés D (2025) Risk factors for child-to-parent violence: A scoping review. *J Fam Violence*, 40:139-164.
- Kazdin AE (1998) *Parent Abuse Inventory*, New Haven, Yale Child Conduct Clinic.
- Kennedy TD, Edmonds WA, Dann KTJ, Burnett KF (2010) The clinical and adaptive features of young offenders with histories of child-parent violence. *J Fam Violence*, 25:509-520.
- Kornienko O, Ha T, Dishion TJ (2020) Dynamic pathways between rejection and antisocial behavior in peer networks: Update and test of confluence model. *Dev Psychopathol*, 32:175-188.
- Kring AM, Johnson SL (2022) *Abnormal Psychology: The Science and Treatment of Psychological Disorders*. New York, Wiley.
- Kroese J, Bernasco W, Liefbroer AC, Rouwendal J (2021) Growing up in single-parent families and the criminal involvement of adolescents: A systematic review. *Psychology, Crime & Law*, 27:61-75.
- Kuay HS, Towl G (2021) *Child to Parent Aggression and Violence: A Guidebook for Parents and Practitioners*, 1st ed. Londra, Routledge.
- Kulakci-Altintas H, Ayaz-Alkaya S (2019) Parental attitudes perceived by adolescents, and their tendency for violence and affecting factors. *J Interpers Violence*, 34:200-216.
- Lawson J (2012) Sociological theories of intimate partner violence. *J Hum Behav Soc Environ*, 22:572-590.
- Lincoln TM, Schulze L, Renneberg B (2022) The role of emotion regulation in the characterization, development and treatment of psychopathology. *Nat Rev Psychol*, 1:272-286.
- Loinaz I, Barboni L, de Sousa AM (2020) Gender differences in child to parent violence risk factors. *Anales de Psicología*, 36:408-417.
- Lopes AI, Leal J, Sani AI (2021) Parental mental health problems and the risk of child maltreatment: The potential role of psychotherapy. *Societies*, 11:108.
- Martínez-Ferrer B, Romero-Abrio A, León-Moreno C, Villarreal-González ME, Musitu-Ferrer D (2020) Suicidal ideation, psychological distress and child-to-parent violence: A gender analysis. *Front Psychol*, 11:575388.
- Morelli NM, Hong K, Elzie X, García J, Evans MC, Duong J et al. (2022) Bidirectional associations between family conflict and child behavior problems in families at risk for maltreatment. *Child Abuse Negl*, 133:105832.
- Munday A (2009) *Break4Change: does a holistic intervention effect change in the level of abuse perpetrated by young people towards their parents/carers?* (Doktora tezi), Brighton, Brighton Üniversitesi.

- Nam B, Kim, JY, Bright CL, Jang D (2022) Exposure to family violence, peer attachment, and adolescent-to-parent violence. *J Interpers Violence*, 37:NP4718-NP4739.
- Navas-Martínez MJ, Cano-Lozano MC (2023) Relationship between child-to-parent violence and cumulative childhood adversity: the mediating role of parental attachment, resilience, and emotional intelligence. *Front Psychol*, 14:1135419.
- Navas-Martínez MJ, Sicurella S, Sette R, Burgos-Benavides L, Cano-Lozano MC (2025) Assessment, frequency, and reasons for child-to-parent violence in a sample of Italian adolescents. *Sci Rep*, 15:11178.
- Newman M, Fagan C, Webb R (2014) Innovations in practice: The efficacy of nonviolent resistance groups in treating aggressive and controlling children and young people: A preliminary analysis of pilot NVR groups in Kent. *Child Adolesc Ment Health*, 19:138-141.
- Nock MK, Kazdin AE (2002) Parent-directed physical aggression by clinic-referred youths. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 31:193-205.
- Noh-Moo PM, Castillo-Arcos LDC, Telumbre-Terrero JY, Maas-Góngora L, Ramírez-Sánchez S C, Tirado-Reyes RJ (2024) Alcohol use as a predictor of child-to-parent violence in adolescents from southern Mexico. *Rev Esc Enferm USP*, 58:e20240016.
- Nowakowski-Sims E, Rowe A (2017) The relationship between childhood adversity, attachment, and internalizing behaviors in a diversion program for child-to-mother violence. *Child Abuse Negl*, 72:266-275.
- O'Donnell M, Maclean MJ, Sims S, Morgan VA, Leonard H, Stanley FJ (2015) Maternal mental health and risk of child protection involvement: mental health diagnoses associated with increased risk. *J Epidemiol Community Health*, 69:1175-1183.
- Omer H (2021) *Non-Violent Resistance: A New Approach to Violent and Self-Destructive Children*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Oram S, Trevillion K, Khalifeh H, Feder G, Howard LM (2014) Systematic review and meta-analysis of psychiatric disorder and the perpetration of partner violence. *Epidemiol Psychiatr Sci*, 23:361-376.
- Öztürk E, Derin G (2021a) Parrisid, patrisid ve matrisid. 3. Uluslararası Turaz Adli Bilimler Kongresi, 2-5 Haziran 2022 Belek, Türkiye. Adli Tıp ve Patoloji Kongresi Bildiriler Kitabı: sayfa 56.
- Öztürk E, Derin, G (2021b) Çocuktan, ergenden ve yetişkinden ebeveynlere yönelik şiddet. VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, 08-12 Eylül 2021 Bakü, Azerbaycan. Kongre Bildiriler Kitabı: sayfa 119-124.
- Pagani L, Larocque D, Vitaro F, Tremblay RE (2003) Verbal and physical abuse toward mothers: The role of family configuration, environment, and coping strategies. *J Youth Adolesc*, 32:215-222.
- Pagani L, Tremblay R, Nagin D, Zoccolillo M, Vitaro F, McDuff P (2004) Risk factor models for adolescent verbal and physical aggression toward mothers. *Int J Behav Dev*, 28:528-537.
- Pagani L, Tremblay RE, Nagin D, Zoccolillo M, Vitaro F, McDuff P (2009) Risk factor models for adolescent verbal and physical aggression toward fathers. *J Fam Violence*, 24:173-182.
- Paterson R, Luntz H, Perlesz A, Cotton S (2002) Adolescent violence towards parents: Maintaining family connections when the going gets tough. *Aust N Z J Fam Ther*, 23:90-100.
- Peck A, Hutchinson M, Provost S (2021) Young people who engage in child to parent violence: An integrative review of correlates and developmental pathways. *Aust J Psychol*, 73:405-415.
- Pereira R, Loinaz I, del Hoyo-Bilbao J, Arrospide J, Bertino L, Calvo A et al. (2017) Proposal for a definition of filio-parental violence: Consensus of the Spanish Society for the Study of Filio-Parental Violence (SEVIFIP). *Papeles del Psicólogo*, 38:216-223.
- Pispira J, Cevalco J, Silva ML (2024) Impulsivity and gender-based violence in intimate partner relationships: insights from Latin America (Ecuador and Argentina). In *The Psychology and Neuroscience of Impulsivity*:65-82. Cambridge, Academic Press.
- Podiyan JK, Navaneetham J, Bhola P (2025) Influences of school climate on emotional health and academic achievement of school-going adolescents in India: a systematic review. *BMC Public Health*, 25:54.
- Raitasalo K, Holmila M (2017) Parental substance abuse and risks to children's safety, health and psychological development. *Drugs (Abingdon Engl)*, 24:17-22.
- Rechea C, Fernández E, Cuervo AL (2008) Menores agresores en el ámbito familiar. *Centro De Investigación En Criminología*, 15:1-80.
- Reichel D (2017) Determinants of intimate partner violence in Europe: The role of socioeconomic status, inequality, and partner behavior. *J Interpers Violence*, 32:1853-1873.
- Renner LM, Boel-Studt S (2017) Physical family violence and externalizing and internalizing behaviors among children and adolescents. *Am J Orthopsychiatry*, 87:474-486.
- Repple J, Habel U, Wagels L, Pawliczek CM, Schneider F, Kohn N (2018) Sex differences in the neural correlates of aggression. *Brain Struct Funct*, 223:4115-4124.
- Rochat L, Billieux J, Gagnon J, Van der Linden M (2018) A multifactorial and integrative approach to impulsivity in neuropsychology: insights from the UPPS model of impulsivity. *J Clin Exp Neuropsychol*, 40:45-61.
- Rogers MM, Ashworth C (2024) Child-to-parent violence and abuse: A scoping review. *Trauma Violence Abuse*, 25:3285-3298.
- Ronzón-Tirado R, Orue I, Calvete E (2025) Instrumental and reactive motives for child-to-parent violence in the context of online addictive behaviors. *J Fam Violence*, doi: 10.1007/s10896-025-00926-w.

- Ruiz-Hernández JA, Moral-Zafra E, Llor-Esteban B, Jiménez-Barbero JA (2018) Influence of parental styles and other psychosocial variables on the development of externalizing behaviors in adolescents: A systematic review. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 11:9-21.
- Rutter N (2021) "I'm meant to be his comfort blanket, not a punching bag"-Ethnomimesis as an exploration of maternal child to parent violence in pre-adolescents. *Qual Soc Work*, 20:1317-1338.
- Sasaki Y, Usami M, Hakosima Y, Inazaki K, Mizumoto Y, Ito M et al. (2025) Clinical characteristics of missed child-to-parent violence (CPV) in child and adolescent psychiatric patients: a case-control study. *Child Psychiatry Hum Dev*, doi: 10.1007/s10578-025-01888-2.
- Seijo D, Vázquez MJ, Gallego R, Gancedo Y, Novo M (2020) Adolescent-to-parent violence: Psychological and family adjustment. *Front Psychol*, 11:573728.
- Simmons M, McEwan TE, Purcell R, Ogloff JR (2018) Sixty years of child-to-parent abuse research: What we know and where to go. *Aggres Violent Behav*, 38:31-52.
- Stewart M, Burns A, Leonard R (2007) Dark side of the mothering role: abuse of mothers by adolescent and adult children. *Sex Roles* 56:183-191.
- Suarez-Relinque C, del Moral Arroyo G, León-Moreno C, Callejas Jerónimo JE (2019) Child-to-parent violence: Which parenting style is more protective? A study with Spanish adolescents. *Int J Environ Res Public Health*, 16:1320.
- Sun W, Wang M, Zheng F, Wang Y (2024) From nurture to deviance: a study on parenting style and juvenile delinquency. *Deviant Behav*, 46:639-655.
- Ulman A, Straus MA (2003) Violence by children against mothers in relation to violence between parents and corporal punishment by parents. *J Comp Fam Stud*, 34:41-60.
- Vitaro F, Boivin M, Tremblay RE (2007) Peers and violence: A two-sided developmental perspective. In DJ Flannery, AT Vazsonyi, ID Waldman (Eds.), *In The Cambridge handbook of violent behavior and aggression*:361-387. Cambridge, Cambridge University Press.
- Wang J, Mann F, Lloyd-Evans B, Ma R, Johnson S (2018) Associations between loneliness and perceived social support and outcomes of mental health problems: A systematic review. *BMC Psychiatry*, 18:156.
- Yalçın MA (2023) Çocukta ebeveyne şiddetin psikotraumatojik bileşenleri ve psikopatolojik dinamikleri (Doktora tezi). İstanbul, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi.
- Zhang X, Li Y, Wang H, Lv X, Xu B, Zha L et al. (2024) Relationship between bullying victimization and murderous behaviors and impulsivity's mediating role: Evidence from Chinese early adolescents. *J Affect Disord*, 364:20-27.
- Zhang Y, Miller M, Halgunseth LC (2023) Parenting styles and children's development: A review of the literature. In *Encyclopedia of Child and Adolescent Health Vol 2*. (Ed B Halpern-Felsher):609-619. New York, Academic Press.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Bu çalışma bir derleme yazısı olduğu için etik onaya gerek yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: This review study does not require ethical clearance.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study..